

Democraat

6 | Rob Jetten
**Onze toekomst
bepalen wij zelf**

10 | In Memoriam
Erwin Nypels

14 | Ilana Rooderkerk
**Op werkbezoek
bij de Zevensprong**

Inclusief vier kaarten

**Wens je dierbaren
een fijne kerst
en een goed 2025!**

18 | Alexandra van Huffelen

**Een visie
op groei,
inclusiviteit
en verbinding**

D66

Ledenmagazine van de
politieke vereniging D66

Democraat is het ledenmagazine van de politieke vereniging Democraten 66 (D66) en wordt verspreid onder al haar leden. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van D66 worden verveelvoudigd.

editie
Najaar 2024

eindredactie
Kim de Boom
Marco Hendrikse

redactie
Bas Knijf
Pim Bakx
Nina Sneijers
Suzanne van den Eynden
Carmen Kooij
Stephan van Heusden
Leonie Sellies
Carin Hereijgers
David Vos
Jan Vincent Meertens
Jeroen Mooijman

met medewerking van
Sharnice Trinidad
Thijs van Rens

beeld voorzijde
Phil Nijhuis

vormgeving
David de Vries
Anne Schaarschmidt

ontwerp
Studio Maanzaad

druk
Senefelder Misset
Doetinchem B.V.

contact redactie
contact@dedemocraat.nl

adres
Landelijk Bureau D66
Lange Houtstraat 11
2511 CV Den Haag

ledeninformatie
Zie pagina 47

24 | D66'er in beeld
Dion Huidekooper over het huidig klimaatdebat

44 | Idee
Kristina Kallas over het onderwijssucces van Estland

INHOUDSOPGAVE

04 | Uitgelicht
Nieuws en informatie

06 | D66 als oppositiepartij
Rob Jetten | partijleider

10 | In Memoriam
Erwin Nypels

14 | Thema onderwijs
Ilana Rooderkerk

17 | We nemen afscheid
Congres 120

18 | Van de voorzitter
Alexandra van Huffelen

20 | Europees Parlement
Gerben-Jan Gerbrandy

22 | Wijkspreekuur
Erik Verschuren

27 | Whats-Appèleren
Zaza Bibilashvili & Carmen Kooij

28 | Vereniging van de toekomst
Vereniging 3.0

29 | Raadsleden aan het woord
Nadia Stylianou & Maria Martinez Doubiani

30 | Thema-afdelingen
Senioren en samenleving

32 | Sport in beeld
Jochem Schellens

35 | Lezen, kijken, luisteren
Mpanzu Bamenga

36 | Portret
Jaap Velema | burgemeester

38 | Geven om en aan D66
Fondsenwerving

40 | Thema gezondheid
Wieke Paulusma

42 | D66-koppel
Anke Buurman-Kuiper & Benjamin Buurman

46 | Kerstwensen
Tweede Kamerleden

47 | Column JD
Frouke van Dam

48 | Ik ben D66
Marcelle Hendrickx

Democraten,

Sinds de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 sloten al meer dan 4000 nieuwe leden zich aan bij onze partij. Ik sprak een aantal van hen op ons uitverkochte D66-congres in 's-Hertogenbosch. Eén van onze nieuwe leden is student Abel, bij wie ik thuis op bezoek ging. Op de bank in zijn studio spraken wij over de energietransitie, over het bereiken van jongeren en over Abel's redenen om lid te worden van onze partij. "Het belangrijkste is dat je niet aan de zijlijn blijft staan. Het is tijd om te doen, dat begint bij jezelf", zei hij daar zelf over.

Zijn woorden doen mij denken aan de mensen die 58 jaar geleden onze partij oprichtten, onder aanvoering van Hans van Mierlo. In hun harten voelden zij ongerustheid over de politieke situatie in ons land. Maar in hun ogen hadden zij vuur, omdat zij met elkaar zagen: het kan anders. Omdat zij vaststelden dat ons politieke klimaat aan vernieuwing toe is. Omdat zij wilden opstaan tegen die 'verstarde politiek van geruzie en geharrewar'. Zij sloegen de handen ineen en brachten een beweging op gang. De rest is geschiedenis.

Die boodschap heeft niets aan actualiteit verloren. Want ook nu voelen we ongerustheid in onze harten. We leven in een onzeker land, op een bedreigd continent, in een wereld op drift. 58 jaar na de oprichting van onze partij wordt ons land geregeerd door een kabinet dat van crisis naar crisis holt en van ophef naar ophef. Tijdens ons congres in 's-Hertogenbosch, één van onze meest drukst bezochte congressen ooit, zag ik ook bij jullie het vuur in de ogen. Wij weten namelijk dat het anders kan en zijn net zo strijdbaar als de dappere mensen die er 58 jaar geleden voor kozen om het anders en beter te doen.

Wij willen dóór met ons land. Tegen de gure politieke wind in, die ons er elke dag aan herinnert waarom wij op aarde zijn. Ook vanuit de Tweede Kamer leggen wij ons niet neer bij chaos en kortzichtige plannen van het kabinet. Onze fractie is allang aan het werk en komt zelf ook met alternatieve, betere voorstellen. Door samen te werken met andere oppositiepartijen lukt het ons om vanuit de oppositie ook echt een vuist te maken. Tegen de btw-verhoging op sporten, boeken, kranten en cultuur, en vóór een betere onderwijsbegroting. Dit bewijst: redelijke politiek vanuit het midden is springlevend. Daar gaan wij ook in het nieuwe jaar mee door. Maar voordat het zover is wens ik iedereen hele fijne feestdagen. Op naar een mooi 2025!

Rob Jetten
Partijleider

Rob Jetten

"Politiek vanuit het midden is springlevend."

Jan Glastra van Loon penning

Bestuurslid Jieskje Hollander reikte op het partijcongres de penning uit aan Anja Overhoff, lid sinds de jaren '80. Anja zet zich al jaren in voor D66, zowel lokaal als landelijk, en heeft inmiddels één op de vier D66-congressen voorgezeten. Met een zachte maar rechtvaardige hand, een gulle lach en een goed aanvoelen van wat er in de zaal speelt, draagt zij al sinds eind jaren '90 bij aan wat zij zelf noemt "het warme bad" dat D66-congressen zijn.

MijnD66 Ledenportaal

Op MijnD66.nl kun je je persoonlijke gegevens beheren, maar ook je nieuwsbrief-abonnementen aanpassen. Ontvang je dit ledenblad Democraat liever digitaal? Pas dan je contactvoorkeuren aan via je profiel. Je emailadres is ook je gebruikersnaam. Problemen met inloggen?

Stuur een e-mail naar ledenadministratie@d66.nl dan lossen we het op.

De stem van de toekomst – nieuwe publicatie van de Mr. Hans van Mierlo Stichting

Hoe kunnen we onze kinderen en kleinkinderen een goede toekomst bieden? Hoe geven we toekomstige generaties een stem? En hoe zorgen we voor toekomstgericht bestuur? Deze vragen staan centraal in de nieuwste publicatie van de Mr. Hans van Mierlo Stichting: *De stem van de toekomst: Waarom onze democratie kortzichtig is en wat we daaraan kunnen doen*.

Onze democratie heeft een blinde vlek voor de toekomst. De crises waar Nederland al jaren mee kampt – stikstofcrisis, wooncrisis, energiecrisis, klimaatcrisis – zijn gecreëerde crises; het gevolg van uitgestelde keuzes en kortzichtig beleid.

Die kortzichtigheid heeft grote gevolgen voor onze samenleving: het leidt tot hoge kosten, dwingt tot abrupte koerswijzigingen en maakt het landsbestuur onvoorspelbaar en onbetrouwbaar. Maar bovenal legt die kortzichtigheid beslag op de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen – hun welvaart en welzijn staat op het spel. Het is onrechtvaardig als onze beslissingen van nu een grote invloed hebben op toekomstige generaties, zonder dat zij een stem hebben in het politieke debat.

Dat moet anders. In *De stem van de toekomst* doet een reeks auteurs voorstellen om de democratie te vernieuwen en te verbeteren. In de geest van de oorspronkelijke democratiseringsgedachte van D66 pleiten zij er in deze bundel voor om de democratische horizon te verbreden, zodat ook de stem van de toekomst wordt gehoord in de besluitvorming van vandaag.

Denk aan experimentele vormen van democratie waarin vertegenwoordigers zich inleven in de bewoners van de toekomst, voorstellen voor een ombudsman voor toekomstige generaties, een parlementaire commissie voor de toekomst of de verlaging van de stemgerechtigde leeftijd. Maar ook vragen over preventie, uitdagingen rondom de regulering van AI en ideeën voor een economie die streeft naar waarde op de lange termijn komen aan bod.

Geïnteresseerd? Neem vooral een kijkje in onze webshop of mail naar vanmierlostichting@d66.nl als je met de samensteller van de bundel in gesprek wilt.

Sigrid Kaag benoemd tot erelid van D66

Tijdens het partijcongres in november is Sigrid Kaag benoemd tot erelid van D66. Dit eerbetoon bekroont haar jarenlange inzet voor de partij en Nederland. Sigrid zette zich als VN-gezant in voor internationale samenwerking en bracht als minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en vicepremier vooruitgang op verschillende terreinen, zoals onderwijs, klimaat en handel. Als partijleider behaalde ze in 2021 een historisch verkiezingsresultaat van 24 zetels, een evenaring van Hans van Mierlo's record uit 1994. Ze doorbrak het glazen plafond als eerste vrouwelijke minister van Financiën. Met rust, respect en rechtvaardigheid was Sigrid een progressief baken.

Afscheid partijvoorzitter Victor Everhardt

"Na drie bijzondere jaren neem ik afscheid als voorzitter van D66. Het was een voorrecht om jouw voorzitter te mogen zijn. Door samen te werken hebben we veel bereikt. Van lokale vrijwilligers, raadsleden tot politici en onze partijleider: iedereen werkt aan het verstevigen van onze vereniging. Dat brengt ons D66 geluid echt verder.

Onze lokale initiatieven en successen op nationaal en Europees niveau laten zien dat ieder stapje een groot effect kan hebben. Dat maakt me trots en geeft me vertrouwen in de toekomst van D66. Ik draag mijn taken vol vertrouwen over aan Alexandra. Ik weet zeker dat zij, samen met de vereniging, verder zal bouwen aan deze toekomst."

Agenda

Bekijk de geplande activiteiten d66.nl/agenda

08.02.2025 | Els Borst Netwerkdag
📍 De zalen van zeven | Utrecht | va. 10:30

04.02.2025 | VMS-Symposium
📍 De Balie | Amsterdam

12.04.2025 | Congres 121

17.05.2025 | Nieuwe Ledendag

Han Polman

Han Polman was sinds 2013 commissaris van de Koning in Zeeland, opvolger van Karla Peijs. Per september 2023 werd hij benoemd tot staatsraad bij de Raad van State, waar hij zijn werk voortzet in de afdeling Advisering. Polman geeft aan de provincie met pijn in het hart te verlaten, maar blijft in Zeeland wonen. "Ik ben mij echt Zeeuw onder de Zeeuwen gaan voelen", zegt hij. Voor zijn benoeming was hij burgemeester van Noordwijkerhout en Bergen op Zoom en vervulde verschillende functies bij Binnenlandse Zaken. Polman besloot niet op te gaan voor zijn derde termijn als commissaris en kijkt uit naar een nieuwe uitdaging.

We hebben te maken met een nieuwe politieke realiteit. Nederland heeft nu een kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB dat drijft op een fragiel hoofdlijnenakkoord zonder visie voor de toekomst. Fractievoorzitter Rob Jetten is echter strijdbaar en klaar om het progressieve alternatief voor Nederland aan te voeren.

tekst **Bas Knijf**
foto's **Martijn Beekman**

Onze toekomst bepalen wij zelf

INTERVIEW

De start van het nieuwe kabinet werd gekenmerkt door één woord: chaos. Hoe kijkt partijleider Rob Jetten terug op de formatie en de periode daarna? "De chaos van dit kabinet is een soort sluier die alles verstikt, als je niet oplet. We zien de chaos bij de minister van Asiel en Migratie. We zien het bij de partijleiders van coalitiepartijen die met allerlei uitspraken het vuur opstoken. Ondertussen bezuinigen ze flink op onderwijs, schuiven ze keuzes voor betere gezondheidszorg door en hebben ze onenigheid over de klimaataanpak. Natuurlijk is dit kabinet niet ons kabinet. Maar wij hebben altijd gezegd dat we zelf ook met betere alternatieven zullen komen. Wij zijn strijdbaar."

Internationaal dient de volgende uitdaging zich al aan met het Amerikaanse presidentschap van Trump. "Dat is slecht nieuws voor Nederland en Europa. Het beschermen van vrijhandel en onze veiligheidsbelangen staat niet op zijn prioriteitenlijst. Je kunt een opsomming maken van alle natuurrampen die door klimaatverandering komen. Trump gaat daar niet aan bijdragen. Ik denk aan dappere Oekraïners in loopgraven en vrouwen die wereldwijd vechten voor hun rechten: het komt allemaal onder druk te staan. Dat vraagt leiderschap van Nederland én van Europa. We kunnen niet meer naar Washington kijken. Het is aan ons om het vrije Westen met hand en tand te verdedigen."

Politiek vanuit het hart

Met Trump is er wederom een populist die aan de macht komt. Populistische politici komen met onversneden oneliners, terwijl het genuanceerde verhaal van het progressieve midden moeilijker overkomt. Jetten: "Maar wij laten de toekomst van ons land niet bepalen door populisten. Die toekomst bepalen we zelf." Welke lessen trekken we hier dan uit? "Ons Tweede Kamerlid Hans Vijlbrief noemt het altijd: 'hoe laat je zien dat je écht luistert naar die zachte stem?' Dat je niet alleen luistert naar de hardste schreeuwers, maar ook andere mensen daadwerkelijk opzoekt. Waar zit je mee of welke goede ideeën heb je? En hoe kunnen wij als D66 die verbindende schakel zijn?"

Dat vraagt ook om een andere benadering: politiek vanuit het hart en niet alleen vanuit het hoofd, stelt Jetten. "Wij D66'ers hadden soms de neiging om het verhaal tot acht cijfers achter de komma uit te spellen, maar dan ben je de verbinding al kwijt. Neem migratie: mensen hadden lang het gevoel dat het politieke midden hen niet begrijpt. Kijk naar de inwoners van Budel, of Ter Apel. Start daar met erkennen dat het ronduit frustrerend is dat je fiets regelmatig wordt gejat, of dat je 's avonds laat je kinderen niet met de bus laat thuiskomen. Anders kun je honderd oplossingen verkopen, maar dan zijn mensen niet ontvankelijk voor je boodschap."

Redelijk alternatief

De verkiezingen liggen ondertussen een jaar achter ons. De Tweede Kamerfractie van D66 is goed op dreef. "Vrij snel na de verkiezingen zeiden wij als fractie: wij willen de beste oppositiepartij zijn door scherp te zijn op goedkope beloftes, op het bewaken van de rechtstaat en op versterking van de positie van Nederland in Europa. Tegelijkertijd willen wij een positieve agenda voor Nederland presenteren over hoe het wél kan. Die agenda mag, na zeven jaar regeringsverantwoordelijkheid, ook assertief zijn op onze kernthema's onderwijs, gezondheid en klimaat. En natuurlijk op wonen en migratie. Op al deze belangrijke thema's is veel werk te verzetten. En als partij hebben wij daar vanuit het midden ook echt een redelijk alternatief te bieden."

Onderwijs

Het kabinet sprak met elkaar af om de grootste onderwijsbezuiniging van deze eeuw in te voeren. Dat was tegen het zere been van onderwijspartij D66. De bezuinigingen zouden neerkomen op het sluiten van één universiteit of twee hogescholen. Jetten is ronduit verbaasd: "Daarbovenop wilde de coalitie ook nog maatregelen invoeren om internationaal onderwijs in te perken. De regionale economieën van Leeuwarden, Twente, Maastricht en Middelburg worden daarmee het hardst geraakt. Wat waren die woorden van coalitiepartijen NSC en BBB over de kracht van de regio dan waard?"

Het probleem van de bezuinigingen gaat dieper: "Huiswerkbegeleiding, schoollunches, sportlessen op de basisschool, een rijke schooldag om leerlingen meer leestijd en zelfvertrouwen te geven. Bezuinigingen op mbo-onderwijs en allerlei vakopleidingen die het net weer goed doen. Denk ook even aan de studenten die na corona en het debacle van het leenstelsel nét een beetje rust hadden, maar daarna de langstudeerboete boven hun hoofd zien hangen. Een grote klap betekent het ook voor onze kenniseconomie. Dat gaat om de vraag: waar verdienen we over tien, vijftien jaar ons geld mee? Dat zal niet meer zijn met enorme energie-intensieve industrie, of met eindeloze logistieke centra en slachthuizen. Het zal echt komen van innovatieve bedrijven. Denk bijvoorbeeld aan startups die baanbrekende medicijnen ontwikkelen. Die kennis mogen we niet verliezen."

De langetermijnpact van de bezuinigingen is niet in kaart gebracht door dit kabinet. Maar volgens de Rabobank kan die oplopen tot 50 miljard euro. Jetten: "Wij willen echt staan voor een bruisende en concurrerende economie in Nederland en Europa."

"We hebben als D66 daarom de afgelopen periode hard gewerkt om zoveel mogelijk onderwijsbezuinigingen terug te draaien. Het is ons gelukt om die langstudeerboete van tafel te krijgen. Maar de coalitie bleef vasthouden aan te grote bezuinigingen die leerlingen, studenten, leraren en onderzoekers hard raken. Dat kunnen wij niet steunen. Maar dat verandert niets aan onze inzet. Wij blijven vanuit de oppositie strijden voor meer investeringen in het onderwijs, onderzoek en innovatie, voor meer kansen voor jonge mensen en voor betere ondersteuning van leraren."

Gezondheid

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid stelt dat als huidige trends zich doorzetten, in 2060 één op de drie Nederlanders in de zorg moet werken. Het kabinet lijkt échte keuzes voor de zorg voor zich uit te schuiven. "Een halvering van het eigen risico klinkt leuk, maar onze zorgpremie gaat erdoor omhoog en de wachtlijsten worden langer. Het vergt echt andere keuzes om de zorg overeind te houden." Jetten is ook stellig als het gaat om preventie: "Hoe voorkom je dat je überhaupt ziek wordt? Hoe leg je uit dat een groep mensen soms wel negen jaar korter gezond leeft, dus met een lagere levensverwachting en meer kans op ziektes, dan mensen in een aangrenzend postcodegebied? Ik werd laatst gemaild door mensen uit het zorgveld. Zij noemden het een verademing dat een normale partij als D66 bereid is om hier serieus werk van te maken. Het thema zorg is te lang overgelaten aan de politieke flanken."

Klimaat

Jetten was de eerste Nederlandse minister voor Klimaat. Nu moet hij toezien hoe regeringspartijen het ervan afbrengen. Hoe kijkt hij terug op wat er is bereikt? "Het ministerschap was één van de mooiste dingen die ik kon doen: midden in een energiecrisis voor het eerst de klimaatdoelen binnen bereik brengen. Heel inspirerend als je ziet wat we in dit land samen voor elkaar kunnen krijgen. In Rotterdam-Zuid hielpen buurtbewoners elkaar hun huis te isoleren. Goed voor het klimaat en voor een lagere energierekening."

"Door samen te werken met andere oppositiepartijen lukt het ons om vanuit de oppositie ook echt een vuist te maken."

Rob Jetten 25.03.1987

1999-2005
Vwo Udens College

2005-2010
Bachelor Bestuurskunde,
Nijmegen School of
Management, Radboud
Universiteit Nijmegen

2008-2009
Voorzitter
Jonge Democraten

2010-2011
Master Bestuurskunde,
specialisatie Good
Governance, Nijmegen
School of Management,
Radboud Universiteit
Nijmegen

2010-2017
Gemeenteraadslid
en fractievoorzitter
in Nijmegen

2011-2017
Management trainee,
strategisch adviseur
en Regiomanager
Bouwmanagement
bij ProRail

2017 - 2022
Lid Tweede Kamer en
fractievoorzitter D66

2022 - 2024
Minister voor Klimaat
en Energie in het
kabinet-Rutte IV

2023 - heden
Partijleider D66,
fractievoorzitter in
de Tweede Kamer

Maar ook bedrijven gingen mee in het succes. "Nederland is wereldkampioen zonnepanelen. Het gaat heel hard met wind op zee. Nederlandse ondernemers hebben flink geïnvesteerd in fabrieken voor hybride warmtepompen. En dat je dan nu vertraging ziet komen onder druk van PVV en BBB, ja, daar baal ik gewoon van. Het is slecht nieuws voor het klimaat, voor de energierekening en voor ondernemers in die sector. En zo onnodig, want D66 heeft laten zien dat het wél kan."

Naast de klimaataanpak zit er ook weinig schot in het landbouwdossier. "Op landbouw en natuur heeft BBB in een paar maanden veel werk afgebroken. Er is geen gedachte over duurzame landbouw, geen geld om boeren te helpen innoveren of te helpen stoppen. Hoe langer je wacht, hoe groter de pijn die volgt." Jetten baalt vooral van het onzekere toekomstperspectief voor jonge boeren die willen innoveren: "Er is echt meer daadkracht nodig om ons land schoon door te geven."

Campagne is begonnen

Een alternatieve koers voor ons land is mogelijk, volgens Jetten. Dat vergt wel moed en daadkracht. Dat begint dichtbij huis: "Lokale politiek is eigenlijk het allerleukste wat er is. Je stapt gewoon op de fiets als iemand je heeft gemaild, om het met eigen ogen te zien en er ook meteen mee aan de slag te gaan. We maken nu al op veel plekken het verschil. We krijgen met wethouders op portefeuilles als onderwijs, wonen en duurzaamheid écht veel voor elkaar. Ook op het platteland. Daar gaat het over leefbaarheid, schone natuur, schoon drinkwater en perspectief voor boeren. Ik zeg vaak, het platteland is te belangrijk om aan BBB over te laten. Het is goed om te zien dat D66 bij de laatste verkiezingen is gegroeid in bijvoorbeeld Limburg en de Achterhoek."

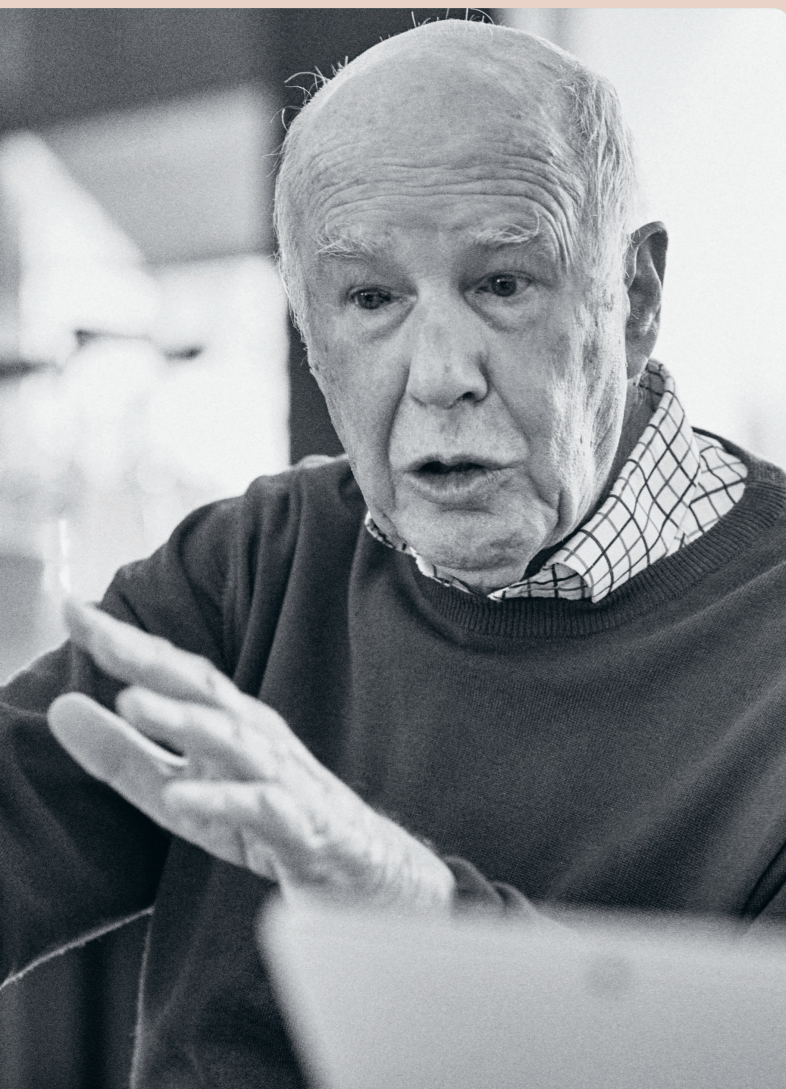
Naast traditionele campagne-activiteiten stimuleert Jetten nieuwe invalshoeken: "Gebruik deze maanden om plekken op te zoeken waar je als D66-afdeling minder vaak komt. Nodig mensen uit om mee te gaan op werkbezoek. Of nodig mensen uit voor een pizza-avond in het buurthuis en vraag hen naar wat zij belangrijk vinden voor hun buurt. Dat is niet alleen leuk, maar ook waardevol. Het lijkt nog ver weg, maar de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 komen snel dichterbij. Dus gebruik dit moment met je afdeling, want de campagne is eigenlijk al begonnen!" ■

In Memoriam: Erwin Nypels

1 augustus 1933 – 8 december 2024

D66 neemt met groot verdriet afscheid van ons erelid, medeoprichter, voormalig-Tweede Kamerlid en minister Erwin Nypels. Wij herinneren ons hem als een van onze trouwste en meest betrokken leden. Onze gedachten zijn bij zijn vrouw, zijn kinderen, zijn kleinkinderen en zijn andere naasten.

Erwin Nypels was een partijman in hart en nieren. In 1967 was hij een van onze eerste zeven Tweede Kamerleden. Hij zou dat met korte onderbrekingen blijven tot 1989. Ook was hij onder meer minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Na zijn tijd als politicus bleef hij maatschappelijk actief, onder andere in de vakbeweging. Zo stond hij aan de basis van de latere wet die gepensioneerden het recht gaf op vertegenwoordiging in pensioenbesturen.

Idealisme en vasthoudendheid

Nypels had een duidelijke visie op wat D66 moest zijn: een vrijzinnig-democratische, sociaal-liberale partij. Terwijl Hans van Mierlo in de beginjaren vond dat D66 moest opgaan in een brede progressieve partij, wilde Nypels daar niks van weten. "Jij mag er zijn om te verdwijnen, ik ben er om te blijven", zei hij tegen zijn mede-oprichter. Als kortstondig directeur van het wetenschappelijk bureau bracht hij die visie in de praktijk. Hij zette tientallen commissies aan het werk om sociaal-liberale antwoorden te bedenken op maatschappelijke vraagstukken.

Erwin was er altijd

Ons allereerste congres in 1966 zat Erwin Nypels al voor, en tot recent bezocht hij partijbijeenkomsten. Om zijn enthousiasme daarover te delen, mailde hij na congressen regelmatig de organisatie om zijn felicitaties en dank over te brengen. De afgelopen jaren bundelde hij zijn politieke herinneringen in het boek Schildpad op het Binnenhof. Over zijn herinneringen vertelde hij op verschillende partijbijeenkomsten. Zijn verhalen waren een inspiratiebron voor velen.

Bijzondere relatie met de Jonge Democraten

Nypels had een bijzondere band met politieke jongerenorganisaties. Hij was voorzitter van de JOVD en had een warm hart voor de Jonge Democraten. Hij was een graag geziene gast op JD-congressen. Het steunfonds van de JD draagt zelfs zijn naam, de Erwin Nypels Stichting.

Zijn speciale band met de Jonge Democraten werd in het bijzonder zichtbaar toen Nypels zich in 1986 eigenlijk niet meer verkiesbaar wilde stellen voor het Kamerlidmaatschap. Een voorkeursactie van de Jonge Democraten overtuigde Nypels om toch nog één termijn Kamerlid te willen zijn. Het gevoel dat hij op een 'jongerenzetel' zat gaf hem, zoals hij het zelf formuleerde, 'extra vleugels'.

Wij zullen Erwin Nypels missen. Vanaf nu zijn partijbijeenkomsten anders. Zonder zijn verhalen, zonder zijn analyse en zonder zijn warme betrokkenheid. ■

Ter nagedachtenis van Erwin Nypels herplaatsen we een artikel uit de Democraat van oktober 2021.

55 jaar nadat D66 in Hotel Krasnapolsky werd opgericht, bevonden drie fractieleden van het eerste uur zich wederom in het karakteristieke gebouw aan de Dam. Anneke Goudsmit, Minne Dijkstra en Erwin Nypels waren erbij toen een nieuwe, ambitieuze partij het politieke landschap binnenstormde en daar sindsdien niet meer is weggegaan. Elk verlieten zij hun politieke carrières al decennia geleden – elkaar hebben ze ook al jaren niet gezien. Echter, dat hun herinneringen en politieke betrokkenheid nog altijd springlevend zijn, blijkt als ze aan tafel aanschuiven. Een gesprek over hun idealen, over mensen die niet meer zijn, en over de politiek van toen.

tekst **Milan Assies**

foto's **Jeroen Mooijman**

Vaandeldragers van '66

DEMOCRAAT, OKTOBER 2021

Erwin: "Het verhaal van D66 begint eigenlijk op Koninginnedag 1966. Toen kwam een groep van zeven mensen bijeen die aan het nadenken was over het oprichten van een partij, of een beweging. Ze begonnen in hun kennissenkring medestanders te vinden. Dat werden er uiteindelijk 36, waaronder ik. Daaruit kwam het Initiatiefcomité D66 voort. De leden daarvan kwamen een paar keer samen in Amsterdam om na te denken over de grondslagen van hun organisatie. Ze legden dit vervolgens vast in een publicatie: het Appèl. Bij dat Appèl zat een kaart, waarop je kon aangeven of je mee wilde werken aan de oprichting van een eventuele beweging of partij. Daar kwamen 2500 reacties op."

Minne: "Het Appèl, kwam uit op 15 september 1966. Daar stond de naam Democraten '66 toen al in. Je kon dat overal in de boekhandel kopen. Daarna begonnen we met het

organiseren van vergaderingen, en kwamen we voor het eerst als congres samen in de RAI. Dat was waar Hans (*Van Mierlo red.*) in een paal klom en aankondigde dat we wegens tijdgebrek op derde kerstdag weer zouden samenkomen. En toen werd hier, in Krasnapolsky, de kandidatenlijst vastgesteld. De verkiezingen waren vervolgens in februari. Dat was maar vijf maanden na het uitkomen van het Appèl."

Erwin: "De val van het kabinet Cals-Vondeling en de vervroegde verkiezingen waren rampzalig. Moet je je voorstellen. Er moesten reglementen gemaakt worden, een programma opgesteld, kandidaten worden geselecteerd, en dat alles razendsnel. Je kon toen ook alleen maar zendtijd voor politieke partijen krijgen als je in alle achttien kieskringen deelnam. Uiteindelijk hadden we een paar uur voordat de kandidaatstelling sloot

Erwin Nypels

21 augustus 1933
† 8 december 2024

1962-1964

Landelijk voorzitter van de JOVD

1966-1967

Lid van het initiatiefcomité tot oprichting van D66 en lid van het eerste hoofdbestuur

1967-1989

Lid van de Tweede Kamer (D66)

1973-1975

Eerste directeur van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D66

1982

Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in het interim-kabinet Van Agt III

1990-1994

Voorzitter van de VHP, vakorganisatie voor middelbaar en hoger personeel

1991-1998

Bestuurslid van de Vereniging van Oud-Tweede Kamerleden

1998-2002

Voorzitter van de Nederlandse Bond voor Pensioenbelangen

1999 - 2008

Voorzitter van de Gepensioneerdenfractie-NVOG in de Raad van Advies en later in de Deelnemersraad van pensioenfondsen ABP

Sinds 2010

Erelid van D66

te weinig handtekeningen in kieskringen Drenthe en Zeeland. Ik geloof dat het toen Hans Wessel was, die onze mensen daar belde. Hij heeft ze toen opgedragen om per direct naar buiten te lopen, de straat in te lopen, en bij elk huis aan te bellen om te vragen of zij hun handtekening wilden zetten. Een uur voor de indiening kwam het telefoontje dat dit had gewerkt. Als deze actie mislukt was zouden we hier waarschijnlijk nu niet zitten. Het beslissende, bekende promotiefilmpje van Hans van Mierlo die in zijn regenjas langs de grachten loopt, was er dan niet geweest."

Anneke: "Het was een ervaring om in die tijd betrokken te zijn bij D66. Als je naar bijeenkomsten ging, dat had je echt het idee onder gelijkgestemden te zijn. Er hing een bijna studentikoze sfeer en het was ook best een Amsterdamse bedoening. Ik kende er veel mensen uit de advocatuur. Het was echt zoiets van, 'daar wil ik bij horen'. Het eerste congres was warrig, maar ook heel boeiend."

Minne: "Ik werd destijds ook actief nadat ik op het Appèl werd gewezen, door een schoolgenoot van mij uit Stiens, in Friesland. Het sprak me zó aan. Het gaf een analyse van de hachelijke toestand van onze democratie en beschreef hoe het kabinet en de Kamer niet meer onafhankelijk van elkaar konden opereren; hoe de invloed van de kiezer was geminimaliseerd. Toen heb ik me opgegeven. Ik reed dan naar Amsterdam, en sliep bij Hans van Mierlo op de bank als ik naar congressen ging. Toen werd ik gevraagd of ik op de kandidatenlijst wilde komen. Ik dacht alleen: ja, avontuur! Ik was toen 29 jaar."

Erwin: "Ik was eerst voorzitter van de JOVD geweest. Samen met een groep (oud) JOVD'ers heb ik toen binnen de VVD het Liberaal Democratisch Centrum opgericht, om die partij meer naar een sociaal-liberale richting te trekken. Dat mislukte. Daarom werkte ik mee aan de opbouw van D66 en zegde ik het lidmaatschap van de VVD op. Ik moest daarna nog wel toestemming vragen aan de PTT, mijn werkgever, of ik op de kieslijst mocht komen te staan. Die kreeg ik, maar dan wel voor een onverkiesbare plek. Ik kwam op plek 6, want ja, dat zou een nieuwe partij toch niet halen. Toen haalden we er zeven."

Anneke: "Toen we met zeven zetels in de Kamer kwamen, waren andere partijen wel bevreesd. De verkiezing daarvoor was de Boerenpartij in het parlement gekozen. Kamerleden en de voorzitter Van Thiel, van de KVP, waren bang dat wij ook zo'n soort partij zouden zijn. Dat viel heel erg mee. Als fractie waren we verder absoluut niet hiërarchisch, en erg onafhankelijk."

Minne: "We waren erg harmonieus met z'n allen. Er was niet één leider; Hans was onderdeel van de groep. Onze houding was open, het zorgde ervoor dat we goed contact hadden met andere fracties. Behalve met de Boerenpartij, want daar viel echt niet mee te praten."

Anneke: "Zelfs met SGP kon je heel goed kopjes koffie drinken. Ze vonden het natuurlijk wel vreselijk dat we een niet-christelijke vorm van politiek voorstonden. Achter de schermen hadden we met alle partijen verder veel discussies. Vaak waren ze het ook nog wel met ons eens. Maar met ons meestemmen? Dat kon echt niet. Ik herinner me een keer dat ik een

presentatie gaf, waar een mevrouw van de KVP bij was. Dat ging over de nieuwe echtscheidingswet. Tijdens de discussie zei ze, 'ik ben het eigenlijk wel met Anneke eens', waarop ik haar aanspoorde om dan ook maar met me mee te stemmen. En alsof het toeval het wilde – in die tijd begon je de presentielijst met een willekeurig persoon – werd zij als eerste genoemd bij de stemming. En toen stemde ze dus 'voor'. De KVP'er die na haar kwam lette niet op, dacht toen dat dát de KVP-lijn was, en stemde ook voor."

Erwin: "In die tijd stemde de Kamer niet op basis van of je het ergens mee eens was of niet. In de coalitie stemde je altijd voor, in de oppositie altijd tegen. Dat hebben wij doorbroken door te zeggen: laten we eerst maar eens kijken naar de inhoud. Het kwam vaak voor dat wij, vanuit de oppositie, wél voor dingen stemden, simpelweg omdat we het ermee eens waren. We vonden ook echt dat fractiediscipline er niet hoefde te zijn."

Anneke: "In de eerste fractie stemden we met z'n allen wat we wilden. We gingen daar heel losjes mee om. Daarna werd het minder. Stijver, en minder spontaan. Het leidde er uiteindelijk toe dat ik in 1974 uit de fractie stapte, over een abortuskwesitie. Ik was zelf advocaat, en had veel met abortus te maken in mijn praktijk. Meisjes van rijke vaders, die konden naar Scandinavië, maar armere meisjes konden dat niet. Ik wilde toen tegen de regering ingaan, maar Hans wilde dat niet. Hij is nog bij me thuis geweest om me te overtuigen. Ik kon dat niet. Het was tegen mijn principes."

Minne: "Er was ook minder harmonie in de tweede fractie. Zo kon Hans soms echt weggelopen bij een groot verschil van mening. En, zoals Hubert Smeets in zijn biografie over Hans van Mierlo schreef - *was het dan vaak Dijkstra die de brokken bijeenveegde (blz. 119 red.) zodat de vergadering verder kon*. Die fractie was groter, dat speelde misschien ook mee."

Anneke: "Kort nadat ik uit de fractie ben gestapt is er een congres geweest waarbij de leden van D66 in meerderheid stemden om de partij op te heffen. Er was echter een tweederde meerderheid nodig, dus dat gebeurde niet. Daarna is D66 eigenlijk nooit meer geworden wat het was. Veel mensen liepen weg. Ze waren het oneens over wat de basis moest zijn."

Erwin: "In het begin was het zo dat we onszelf zagen als anders en beter dan de andere partijen. We voeren puur op de inhoud. Politiek-strategische argumenten speelden geen rol. Op een gegeven moment zijn we op dat punt gewoon veranderd. We zijn meer zoals andere partijen geworden. We groeiden als het ware in het systeem. Het ene fractielid vond het erger dan het andere. Ik treur er uiteindelijk niet om. Het was onvermijdelijk. Ik denk nog steeds dat we een club als D66 nodig hebben. Het is naar mijn idee een illusie om te denken dat het anders kan."

Minne: "Ik heb me uiteindelijk een tijdje niet thuis gevoeld bij D66, zo in de 80'er jaren – de tijd van de kleine fracties. Daarna ben ik weer actief geworden en lid van het dagelijks bestuur geweest. De essentie van D66 voor mij, los van de staatkundige punten waar we door de jaren heen uiteindelijk niets op hebben gewonnen, is om aan het liberalisme een sociaal gezicht te geven. Dat is wat mij nog altijd aanspreekt, en het pad dat we nu volgen. Het wegvallen van de PvdA is een groot drama. Het geeft D66 wel de ruimte om de sociale paragraaf te verbreden en versterken. Om een goed tegenwicht te bieden tegen de rechtse, soms bijna fascistoïde krachten."

Erwin: "In de politiek gaat in de praktijk alles zo verschrikkelijk langzaam. Ik heb in het tweede jaar van het bestaan van D66 ervoor gepleit om gepensioneerden in het bestuur van de pensioenfondsen op te nemen. Ik dacht, dat is een logisch idee, dit lukt wel. Het duurde uiteindelijk 45 jaar voordat het ertoe kwam. Feit is, als het om de echt belangrijke onderwerpen gaat, dan bestaat 'snel' niet. Het draait dan om vasthouden, oneindig lang vasthouden, met een rechte rug. Daarom is een club als D66 noodzakelijk, ook al maken we fouten, zeker. Als dingen niet lukken, dan is dat treurig, jammerlijk en vervelend, maar we gaan door. Vasthouden." ■

"Ik kwam op plek 6, want ja, dat zou een nieuwe partij toch niet halen. Toen haalden we er zeven."

INTERVIEW

Voor D66 Tweede Kamerlid Ilana Rooderkerk is onderwijs een rode draad in haar leven. In de tien jaar als gemeenteraadslid en fractievoorzitter in Amsterdam, en ook als gastdocent cultuureducatie en medewerker bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, zette zij zich in voor beter onderwijs. Dat staat ook in de Tweede Kamer voor haar centraal. Speerpunten in het onderwijs zijn voor Rooderkerk op dit moment het oplossen van de leescrisis, de kwaliteit van het onderwijs verbeteren en het aanvechten van de voorgenomen bezuinigingen.

tekst **Jan Vincent Meertens**
foto's **Jeroen Mooijman**

“Op school moet je niet iets, maar iemand worden.”

D66 heeft het Masterplan Basisvaardigheden vanuit het vorige kabinet ingezet. Voor Rooderkerk is haar grootste zorg nu de basisvaardigheden. Met name het leesonderwijs is ondermaats. Ze gaat langs veel scholen om voor te lezen en te luisteren naar de leerkrachten om te horen wat ze nodig hebben. En hoe ze vanuit de politiek kan zorgen dat leraren en schoolleiders hun werk het beste kunnen doen. Een school die voortvarend aan het werk is met het Masterplan is basisschool de Zevensprong in Almere. Rooderkerk ging daar voorlezen en luisterde naar de enthousiaste verhalen, maar ook de zorgen, van directeur José Groen en taalcoördinator Hanske de Korte.

Leescrisis oplossen

Het Masterplan Basisvaardigheden staat voor samenwerken aan duurzaam beter onderwijs. Het doel is dat elk kind goed leert lezen, rekenen en schrijven. Elk kind moet ook digitaal vaardig zijn en weten hoe de samenleving werkt. Het was de steun in de rug die directeur Groen nodig had voor haar verbeterplan bij de Zevensprong, zoals het opleiden van Hanske de Korte tot taalcoördinator. “En daar heb ik ontzettend mee raak geschoten! Want zij is de drijvende kracht achter het succesvolle taalbeleid binnen onze school. Ik gun iedere basisschool een taalcoördinator”, zegt Groen.

De Korte, die één dag per week taalcoördinator is en de rest van de week juffrouw bij Groep 4, vertelt enthousiast over de vooruitgang van de leerlingen. “De woordenschat en het technisch lezen zijn enorm toegenomen.” Maar belangrijker is de algemene ontwikkeling van de kinderen. Met taal ontwikkelen de kinderen empathie; zij verplaatsen zich in de wereld van de figuren uit het verhaal. “We lezen elke ochtend ongeveer 20 minuten. Ik ga met mijn krukje van kind naar kind en ik lees een stukje met ze mee. En laat ze voorlezen. Dat motiveert enorm. Ze zijn zo trots als ze iets hebben uitgelezen. Ze krijgen er echt plezier in.”

De kinderen vertellen elkaar over het verhaal dat ze lezen. Wie heeft een boek dat heel spannend is? Hoe kan je eigenlijk zien aan een boek dat het spannend is? “Nou weet je, dan willen ze allemaal dat boek lezen. Het steekt enorm aan. En we gaan zinnestukjes schrijven. Zo gaan ze van woorden naar verhaal.”

De school heeft verschillende activiteiten rond taal georganiseerd. “Wij hebben geen Kinderboekenweek, maar wij hebben Boektober”, vertelt Groen. “Dan staan de boeken, uit onze inmiddels rijk gevulde bibliotheek, een hele maand écht in de schijnwerpers. Er is zelfs een Kinderboekenbal.”

“En we gaan regelmatig met de bel door de school. Het leesalarm!”, lacht de Korte. “Dan leg je neer wat je doet en ga je lezen. Het is even wennen voor de leerkrachten, maar het enthousiasme voor lezen wordt er wel door gestimuleerd, ook bij hen.” Want op de lerarenopleidingen is er ook

nog veel winst te behalen. De belangstelling voor literatuur en lezen in het algemeen is bij de nieuwe lichten niet altijd voldoende. “Je moet wel het enthousiasme voor lezen overbrengen en de juiste boeken aanreiken.”

Onderwijskwaliteit verbeteren

De Korte heeft de taak om dit plan de komende jaren uit te rollen en in te bedden in het curriculum van de school. Rooderkerk wil graag weten wat voor de school de belangrijkste randvoorwaarden zijn om dit te realiseren.

“Het is belangrijk dat er focus is”, antwoordt Groen. “Dat het ministerie niet steeds iets nieuws op ons bordje legt. Ik ben een groot voorstander van het ontwikkelen van burgerschap. Maar juist in zo’n vak als taal zit al zoveel burgerschap, dat is geen nieuw thema. Wij willen focus om structureel te kunnen werken aan de basisvaardigheden en dan komen zaken als burgerschap en digitale geletterdheid vanzelf aan de orde, zonder apart vak met alle daarbij horende controles. Dat houdt ons op.”

Rooderkerk herkent dat wel. “Focus is een belangrijk punt. Iedere keer als iemand zegt dat het onderwijs ook nog dit of dat moet doen, dan probeer ik daar vanuit mijn werk in de Kamer ook heel erg terughoudend in te zijn. De basis is de deskundigheid van de leraar die voor de klas staat en dan moeten wij niet steeds vanuit politiek met allemaal nieuwe opdrachten komen.”

“Neem de leraar serieus.”

Rooderkerk vindt burgerschapsontwikkeling erg belangrijk. “Het is belangrijk om kinderen de kans te geven om zich breder te ontwikkelen. De basis is goed lezen en rekenen, maar onderwijs is zoveel meer. Op school moet je niet iets, maar iemand worden. En dat zit hem in vier dingen. Leren over jezelf, over de ander, over hoe je met elkaar omgaat, over de samenleving. En nu speelt dus de vraag van: hoe geef je dat vorm in het onderwijs? En, ja, het zou goed zijn als dat niet in een apart uur in de week gegeven wordt, maar dat het overal in verweven zit.”

“Neem de leraar serieus”, zegt de Korte. “Alles moet steeds dichtgetimmerd worden, omdat we in de samenleving geen vertrouwen hebben dat we het ook daadwerkelijk doen. Op deze manier moet ik dingen die ik al doe helemaal gaan uitwerken in een bepaald format, omdat ik moet bewijzen dat ik het doe. Dat is natuurlijk de omgekeerde wereld.”

“Van
woorden
naar
verhaal.”

Onderwijsbezuiniging terugdraaien

De focus schept volgens Groen gelegenheid om structureel aan basisvaardigheden te werken. Er blijven capaciteit en middelen over om een taalcoördinator op te leiden en deze ook langer structureel in te zitten. “We hebben natuurlijk in de coronatijd veel korte subsidies gehad”, zegt Rooderkerk. “Nu moet dat structureel zijn en dat is ook iets waar ik mij natuurlijk hard voor maak. Maar dit kabinet bezuinigt in plaats daarvan alles weg. D66 heeft voorstellen ingediend om de historische onderwijsbezuinigingen terug te draaien. Daarnaast wil de partij extra geld beschikbaar stellen voor taal- en rekenlessen. Ook kleinere klassen in scholen met grote achterstanden krijgen prioriteit volgens deze voorstellen.”

De Korte wijst Rooderkerk op een neveneffect van de aparte subsidies. “Er springen een heleboel uitgevers op dat extra geld. Die gaan daar een leuke methode van maken. En er zijn uitzendbedrijfjes die eerst docenten weghalen om vervolgens extra ondersteuning of bijles voor veel gemeenschapsgeld aan te bieden. Ik vind echt dat dat verboden moet worden.”

“We hebben hier afgesproken dat, als we vervanging moeten hebben, we dat zelf proberen op te vangen”, zegt Groen. “Geef mij als directeur met structurele subsidies de ruimte om het geld te laten terugstromen naar mijn team zodat ze beloond kunnen worden voor die extra inzet. Dan hoef ik niet 750 euro per dag aan dat uitzendbedrijfje te geven. En zo kan ik ook een eigen taalcoördinator aanstellen.”

Rooderkerk sluit daarbij aan en stelde hierover eerder al Kamervragen: “We hebben, voltijds, 200.000 leraren op 2 miljoen kinderen; als meer van de leraren met een lesbevoegdheid voor de klas zouden staan, hadden we geen leraarentekort. Het is van belang dat we het vak van leraar aantrekkelijker maken en externe inhuur afremmen. Goed onderwijs begint bij voldoende goede leraren.”

Hup Herman!

Rooderkerk ziet tijdens de rondleiding het prachtig uitgestalde fruit dat voor de kinderen klaarligt. D66 heeft zich altijd sterk gemaakt voor de rijke schooldag met onderwijs, opvang, sport, cultuur, muziek, een warme lunch, natuur en huiswerkbegeleiding op één locatie voor alle leerlingen. En daar hoort fruit ook bij.

Een van de ouders schilt het fruit en snijdt het in mooie stukjes. En niet alleen appels en peren. “Vorige week hadden we papaja,” zegt de Korte. “Dan hoorden we ‘dat lust ik niet’ of ‘dat ziet er vies uit’. Probeer het! zeggen we dan, als je het niet lekker vindt mag je het uitspugen. En ze vinden het allemaal lekker!” Zo verkent de school met de kinderen zelfs met fruit de wereld.

Rooderkerk rondt haar bezoek af met het voorlezen uit ‘Hup Herman!’, een zwijn dat meedoet aan een hardloopwedstrijd, maar liever in de modder rolt. De kleintjes zijn het met deze juf eens: iedereen heeft zijn eigen talent. Ook Herman. ■

Directeur José Groen (links) en taalcoördinator Hanske de Korte (rechts).

We nemen afscheid

Congres 120

Tijdens het partijcongres in november namen wij afscheid van onze oud-bewindspersonen, voormalig partijvoorzitter Victor Everhardt en oud-partijleider Sigrid Kaag.

Sinds vorige maand is Alexandra van Huffelen onze partijvoorzitter. Om haar beter te leren kennen ging Democraat bij Alexandra op visite. Bovendien kan je hier de verkorte versie van haar eerste congres-speech lezen.

CONGRES

Democraten!

Weet u nog, het moment waarop u besloot lid te worden van D66? Voor mij was dat moment de val van de Berlijnse muur in 1989, een moment van vrijheid en verbondenheid. Maar wat me vooral aanspreekt in D66 is de overtuiging dat de politiek de mogelijkheid biedt om het leven van mensen ten goede te veranderen. D66 is altijd een partij geweest die zich inzet voor vrijheid, gelijkheid en democratie, waarden die ik diep in mijn hart draag.

Als voorzitter kijk ik ernaar uit om onze vereniging te dienen en te versterken. D66 is een familie waar we samen werken aan een betere wereld, en waar we met elkaar debatteren, de straat op gaan en mensen overtuigen. Dit doen we vanuit onze kracht. D66 groeit: sinds de verkiezingen hebben we 4.000 nieuwe leden mogen verwelkomen, waarvan 400 deze maand. Onze opdracht is om nog groter te worden, en ons daarbij specifiek te richten op jongeren, vrouwen, mensen van kleur en vaklui. Ik streef naar minimaal 6.600 nieuwe leden in het komende jaar. Onze vereniging krijgt meer kracht als we groter, diverser en inclusiever zijn. Maar er is meer werk te doen. Kleine afdelingen voelen zich soms onvoldoende

gehoord. We moeten dus beter samenwerken, ervaringen delen en zorgen dat iedereen zich betrokken voelt. We gaan onze thema-afdelingen en netwerken steviger betrekken bij het maken van programma's en onze dagelijkse politiek. Daarnaast blijven we de partijorganisatie versimpelen. Minder focus op interne zaken, meer tijd voor debat en contact met onze kiezers. Opleiding en talentontwikkeling blijven belangrijk, van de digitale academie tot regionale talentprogramma's.

Wij moeten samen aan het werk, met in gedachten ieders eigen motivatie om lid te worden. Laten we massaal de straat op gaan. Deur voor deur, wijk voor wijk, om te luisteren en mensen te overtuigen. Om leden te werven. Alleen samen kunnen we ons geluid sterker maken en het politieke tij keren.

Voor mij is D66 meer dan een partij: het is een familie. Ik ben zichtbaar, benaderbaar en aanspreekbaar en blijf afdelingen bezoeken en online spreekuren organiseren. Diversiteit en sociale veiligheid staan hoog op mijn agenda. Laten we samen zorgen voor een warme en veilige plek voor alle leden, oud en nieuw. ■

Namens het Landelijk Bestuur,

Alexandra van Huffelen
Partijvoorzitter

foto Jeroen Mooijman

INTERVIEW

tekst **Stephan van Heusden**
foto's **Phil Nijhuis**

Gefeliciteerd met je nieuwe rol, Alexandra! Kun je jezelf voorstellen?

"Dank je wel! Ik ben geboren in Leiden, in een studentenhuus. En al 35 jaar lid van D66. In die tijd bij D66 heb ik veel verschillende rollen gehad, van wethouder tot staatssecretaris. Ook heb ik in het bedrijfsleven gewerkt, bij Essent en het GVB. Vanaf februari word ik ook voorzitter van het College van Bestuur van de Radboud Universiteit. In mijn vrije tijd fiets ik graag lange afstanden met mijn man op onze tandem. Afgelopen zomer fietsten we van Utrecht naar Montpellier – een geweldige ervaring!"

Wat betekent het partijvoorzitterschap voor jou?

"Als voorzitter stuur ik de vereniging aan. D66 is niet alleen een politieke partij maar ook een vereniging. Het bestuur bepaalt de grote lijnen, stelt programma's op en zorgt dat alles goed verloopt. Thema's zoals integriteit en sociale veiligheid zijn daarbij erg belangrijk binnen de vereniging. Ook onderhoud ik nauw contact met de Tweede Kamerfractie. We overleggen wekelijks, zodat de fractie weet wat er speelt onder de leden. Het is een uitdaging. En een bijzondere,

omdat ik nu in een andere rol aan dezelfde tafel zit als toen ik staatssecretaris was."

Je hebt gezegd dat je de partij groter, sterker en inclusiever wilt maken. Kun je dat toelichten?

"Zeker! 'Groter' betekent meer leden werven en activeren. Bijvoorbeeld in werkgroepen en campagnes. 'Sterker' gaat over een stabiele bestuurscultuur en financiële gezondheid. Hiervoor hebben we voorstellen gemaakt samen met de leden. Vervolgens hebben we daarover gestemd. 'Inclusiever' draait om een veilige, diverse omgeving waar iedereen zich thuis voelt. Inclusiviteit betekent voor mij actief werken aan diversiteit. Het gaat niet vanzelf – je moet bewust zoeken naar mensen die iets toevoegen, ook als dat extra moeite kost."

De politieke sfeer is momenteel heftig. Wat is volgens jou de rol van D66 hierin?

"Het politieke debat is vaak polariserend. D66 staat voor redelijkheid en ratio. Ik geloof dat mensen kiezen voor een partij die rust en realisme biedt. We moeten niet inspelen op onderbuikgevoelens, maar mensen in hun hart raken. Hans Vijlbrief liet in Groningen zien hoe je vertrouwen wint door doordacht beleid en betrokkenheid. We moeten luisteren naar de zorgen van mensen. Die zorgen betreffen onder andere woningnood en financiële problemen. Hier moeten we oplossingen voor bieden."

Je bent ook benoemd tot voorzitter van de Radboud Universiteit. Hoe zie je die rol?

"Ik ben trots op deze benoeming. De Radboud Universiteit richt zich op emancipatie en biedt kansen aan eerstegeneratiestudenten. Dat zijn de eersten in hun familie die het hoger onderwijs betreden. Dit sluit aan bij mijn visie en de waarden van D66: vrijheid, ontplooiing en niemand laten vallen. De universiteit draagt bij aan impactvolle projecten op het gebied van klimaat en gezondheid, wat zowel de universiteit als de samenleving versterkt."

Tot slot: Wat zijn je dromen voor D66?

"Mijn droom is een partij waarin iedereen zich welkom voelt. Waar we luisteren naar de zorgen van mensen en vertrouwen opbouwen. Een partij die groeit, sterker wordt en laat zien dat redelijkheid en inclusiviteit het verschil maken. Ik zet me daar met volle energie voor in. Misschien wel net zoals op de tandem: samen vooruit, ook al is het soms even bergop." ■

Alexandra van Huffelen (1968) is in november 2024 verkozen tot partijvoorzitter van D66. Vanaf februari start ze ook als voorzitter van het College van Bestuur van de Radboud Universiteit. Eerder was ze voor D66 staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering. Van 2020 tot 2022 was ze Staatssecretaris Financiën, Toeslagen en Douane. Voordat ze in 2020 de overstap maakte naar het kabinet, was Alexandra onder meer algemeen directeur van het GVB (het vervoersbedrijf in Amsterdam), senator voor D66 en wethouder Duurzaamheid in Rotterdam. Alexandra woont met haar partner in Utrecht en is een groot liefhebber van klassieke muziek en hedendaagse kunst.

Een halfjaar op weg

INTERVIEW

Half juli werden de Europarlementariërs, Gerben-Jan Gerbrandy, Raquel García Hermida – Van der Walle en Brigitte van den Berg, voor D66 geïnstalleerd. Sindsdien is er veel gebeurd. Zo hebben zij hun portefeuilles toebedeeld gekregen en de delegatie samengesteld. Gerben-Jan Gerbrandy is vice-voorzitter geworden van de Renew fractie. Brigitte van den Berg is verkozen tot het bestuur van The European Liberal Forum. Democraat sprak met Gerbrandy voor een terugblik op het afgelopen halfjaar.

tekst **Nina Sneijers**
foto's **Philippe Stirnweiss**

“Ik kijk met een positief gevoel terug op onze campagne. Van tevoren durfden we alleen stillitjes te hopen dat we op 3 zetels uit zouden komen. Het is geweldig dat het gelukt is. Door dit goede resultaat, is mijn beeld van de campagne misschien wel een beetje gekleurd. De publicitaire aandacht voor de Europese verkiezingen was vanwege de kabinetsformatie vrij gering. Tegelijkertijd hadden we hele actieve kandidaten op de lijst staan. Zij hebben zich het vuur uit de sloffen gelopen in heel Nederland. Dankzij hen hebben we zo'n fantastisch resultaat kunnen behalen.”

D66 sluit zich wederom aan bij de liberale Renew Europe-fractie. Tijdens de fractieformering en met het verkrijgen van de portefeuilles is D66 goed uit de verf gekomen. “Als D66 hebben we best wel wat invloed gekregen binnen de fractie.

Raquel kreeg de portefeuille van de burgerlijke vrijheden-commissie, die zich bezighoudt met de rechtstaat en mensenrechten. Verder zit ze in de commissie voor regionaal beleid, een portefeuille waar een groot deel van de Europese begroting heen gaat. Brigitte zit in de industrie-, onderzoek- en energiecommissie en de cultuurcommissie, waar onderwijs ook onder valt. Het dekt belangrijke prioriteiten van D66 af.

Zelf doe ik de milieucommissie en de economische zaken-commissie. Daarnaast ben ik vice-voorzitter geworden van de fractie”, vertelt Gerben-Jan. Als vice-voorzitter denkt hij mee over de algehele strategie van de liberale fractie. Zo woont hij bijvoorbeeld de gesprekken bij over de strategische hoofdlijn van de coalitie tussen de christendemocraten, de sociaaldemocraten en de

Renew-fractie. Bij die gesprekken gaat het onder andere over de omgang met de extreemrechtse partijen in het Europees Parlement.

Politieke strijd

“Onze fractie is binnen het Europees Parlement een van de sterkste pleitbezorgers van een cordon sanitaire op extreemrechtse partijen. Hierbij willen we sowieso niet samenwerken met de Patriots for Europe en Europe for Sovereign Nations Group. Wat betreft de Europese conservatieven is het wat lastiger. Een deel van die partijen valt wat ons betreft wel onder het cordon sanitaire, maar niet allemaal. Daarnaast is het soms lastig vanwege de coalitie met de christendemocraten. Wij willen hen duidelijk maken dat we de pro-Europese agenda nodig hebben. Die gaat over economie, veiligheid, de toekomst van de landbouw en de Green Deal. Die agenda kan niet

gemaakt worden met extreemrechtse partijen. Toch is het voor de christendemocraten soms verleidelijk om zich niet altijd te houden aan het cordon sanitaire en voor een meerderheid over rechts te gaan. Die strijd is dus nog niet gestreden.”

Ook wat Gerbrandy's eigen portefeuille betreft is het spannend. “De komende jaren gaan we de klimaatdoelen voor 2040 vaststellen, dat wordt nog een interessant politiek proces. Maar wat ik mogelijk nog belangrijker vind, is dat we als Europees Parlement bovenop de uitvoering van die doelen in de lidstaten gaan zitten. Op mijn initiatief is hierom een speciale werkgroep ingericht die zich hierop in gaat zetten. Daarnaast zet ik me in voor verdere vergroening in de landbouw, zodat de biodiversiteitsdoelen worden behaald. Dit zijn thema's die voor de christendemocraten soms moeilijk zijn, maar ik wil de vergroeningsagenda op tafel houden en zorgen dat zij hier straks niet meer omheen kunnen.”

Hoogtepunten

De Europarlementariërs proberen het D66-geluid duidelijk te laten horen, zowel binnen als buiten het Europees Parlement. “We proberen via de gewone media en sociale media te laten zien dat wij een van de meest actieve partijen zijn in het Europees Parlement. Daarnaast willen we in Nederland veel meer zichtbaar zijn. Niet alleen over politieke onderwerpen waar Europa een rol in speelt, maar bijvoorbeeld ook in de discussie over de toekomst van de Europese Unie. Verder kunnen we proberen om de Europese liberalen achter ons verkiezingsprogramma te krijgen. Dit kunnen we doen doordat Brigitte nu in het bestuur zit van The European Liberal Forum. Dit is de denktank van de Europese liberalen. Een paar thema's waarop we dit gaan proberen zijn vergroening, een sociaal Europa, veiligheid en defensie; dat zijn onderwerpen die we willen agenderen.”

Het afgelopen halfjaar zijn er al een aantal hoogtepunten geweest. “Op 1 oktober zaten we voor het eerst bij elkaar met onze hele delegatie. Veel sneller dan verwacht is het gelukt om een team te vormen met allemaal leuke, slimme en diverse mensen. Hierdoor zijn we nu al een geoliede machine. Die goede samenwerking werd duidelijk doordat het ons binnen een week

is gelukt om het probleem van de Russische schaduwvloot op de agenda te krijgen. Hierover gaan we een resolutie aannemen. D66 heeft hier nu een voortrekkersrol in gespeeld. Een ander hoogtepunt is dat wij alle drie onze maidenspeech in de eerste week mochten geven. Hierdoor konden we dat D66-geluid meteen in het hele parlement laten horen. Over het algemeen ben ik ontzettend blij met ons mooie, eensgezinde team en het feit dat wij de komende vijf jaar op sleutelposities zitten. Een laatste hoogtepunt is dat ik merk dat we als Eurofractie nu veel meer onderdeel uitmaken van de D66-familie dan voorheen. We spelen elkaar informatie toe, thema-afdelingen komen langs en ik merk dat we als partij weer sterker worden. Dit is dan ook een uitnodiging aan de thema-afdelingen om vooral langs te komen bij de Eurofractie, want dat wordt door ons ontzettend gewaardeerd.” ■

“De komende jaren gaan we de klimaatdoelen voor 2040 vaststellen, dat wordt nog een interessant politiek proces.”

Huisarts in de politiek

In de categorie ideeën voor de gemeenteraadsverkiezingen verzorgt Erik Verschuren, raadslid en huisarts in Nijmegen, het politieke spreekuur. "Als huisarts weet ik nooit wie er met welke vragen aanklopt, en vaak zijn die niet medisch. Maar dat mensen laagdrempelig met hun zorgen bij mij terechtkunnen, is al belangrijk voor hun welzijn."

INTERVIEW

tekst Carin Hereijgers
foto StudioKlijn

Campagne voeren hoort bij de politiek. Het is belangrijk om erbij stil te staan wat echt werkt. Ook is het fijn als je niet alleen in verkiezingstijd naar buiten treedt, maar permanent van je laat horen. Los hiervan, is het ook fijn als het werkbaar, behapbaar en effectief is. Kan een campagne-activiteit ook direct resultaat opleveren? Dit zou betekenen dat de omweg via beleidsvoorstellen en debatten niet nodig is. Zo kan ook de polarisatie die daarmee gepaard gaat, worden voorkomen.

Inspiratie van Hans Vijlbrief

Verschuren was vorig jaar aanwezig op de netwerkdag voor raadsleden. Daar hoorde hij Hans Vijlbrief spreken over zijn werk rond het aardbevingsherstelwerk in het Noorden. Door op vaste tijden aanspreekbaar te zijn, wist Vijlbrief vertrouwen te herwinnen. Hij was altijd eerlijk tijdens gesprekken. Hans gaf aan dat hij problemen mogelijk niet direct kon oplossen. Toch luisterde hij aandachtig en zocht hij naar oplossingen binnen zijn mogelijkheden. Het erkennen en ondersteunen van verhalen zorgde ervoor dat het werk ook voor Vijlbrief inspirerend en waardevol voelde. En zoals we weten: het heeft hem ook veel krediet als bewindspersoon opgeleverd. Juist op dit voor de overheid nogal pijnlijke aardbevingsdossier was en is dat bijzonder.

Geïnspireerd door het spreekuur van Hans Vijlbrief is Verschuren vorig jaar in Nijmegen als raadslid begonnen met een open politiek spreekuur. "Ik vind het prachtig om dat gesprek met mensen aan te gaan. Het kost mij één uur op elke derde woensdag van de maand. Het spreekuur helpt enorm om mensen buiten je eigen bubbel te spreken. Eén keer per maand zit ik in een wijkcentrum of bibliotheek en kunnen mensen zonder afspraak binnenlopen. Ik ben huisarts, heb een gezin en ben raadslid, maar ook voor iemand met een drukke agenda zoals ik, is dit goed te behappen."

Offline zijn mensen veel redelijker

"Om het volk te vertegenwoordigen, moet je het leren kennen. De verhalen van de mensen – hun zorgen, problemen en wensen – zouden de basis moeten zijn voor ons politieke werk. Er komen allerlei mensen, niet alleen voor oplossingen, maar ook om gehoord en erkend te worden. Zo kun je als politicus een breder verhaal maken en laten voelen dat mensen en hun verhaal ertoe doen."

"Wie bang is voor dezelfde negativiteit als op sociale media, zal verbaasd opkijken", vervolgt Erik. "Offline zijn mensen veel redelijker. Als je ervoor open staat, ontstaat er gewoon een wederkerig gesprek. Het biedt de kans om uit te leggen hoe de gemeente werkt. Ik heb nog nooit met een vervelend gevoel zo'n gesprek afgesloten. We hebben elkaar ontmoet en naar elkaar geluisterd. Kom daar maar eens om in deze tijd."

De kracht van doorvragen

"Vaak zit er achter een vraag iets heel anders dan je denkt. Zo kwam er laatst iemand langs die zich ergerde aan het groen dat tussen de tegels opkwam. De plantsoendienst zou dit niet vaak genoeg weghalen. Het helpt dan om uit te leggen wat het idee achter de planning van de plantsoendienst is. Tijdens het gesprek bleek dat degene zelf de voor de hand liggende oplossing al had bedacht: het zelf weg halen en ook de mensen in de straat te vragen om te helpen. Maar het lukte haar niet om dat bespreekbaar te maken of te organiseren. Uiteindelijk ging het grootste deel van het gesprek over samenhang en samenleven. Als je iemand op weg helpt, bereik je twee doelen. Mensen krijgen meer grip op hun omgeving. En er ontstaan meer kansen voor burenhulp en onderlinge ondersteuning. Juist iets als burenhulp is tegenwoordig niet vanzelfsprekend meer."

Gaat dit mij iets brengen?

Bij een spreekuur komen een paar belangrijke dingen kijken. "Allereerst

moet je je eigen schroom overwinnen. Gaat dit mij iets brengen? Durf ik me open te stellen voor de onbekende agenda waar mensen mee komen? Natuurlijk komen er vooral mensen die ergens over verontrust zijn. Kan ik daar niet defensief maar juist open en zonder oordeel naar luisteren? Ben ik nieuwsgierig?" In de hele maatschappij is de trend van actiever luisteren in opkomst. En het interessante is dat dit vrijwel altijd een waardevoller gesprek oplevert, dan als je een traditioneel gesprek hebt. Erik beaamt dit. "Dit komt onder andere omdat je toekomt aan de waarden die onder de vraag leven. Juist bij heel moeilijke onderwerpen kan dit een belangrijke sleutel zijn. In coronatijd heb ik geluisterd naar de mensen om me heen. Ze waren in paniek en konden daardoor niet mee gaan met de adviezen die door de overheid gegeven werden. Door te horen welke gevoelens en wantrouwen erachter zaten, kun je begrip tonen en er beter mee omgaan."

"Door vooral ergens iets van te vinden, vind je elkaar niet."

Geloofwaardigheid in de politiek

"Ik voer de gesprekken niet expliciet als D66-er. De beheerders van de locaties waar ik zit, vinden dat belangrijk, omdat ze niet per se een politieke kleur willen ondersteunen. En als je aangeeft dat je missie alleen maar is om te luisteren naar alle inwoners, vallen veel reserves weg. Ook bij sceptische mensen. Het is wel belangrijk dat je dit geloofwaardig doet. Het is voor mij meer dan een strategie voor permanente campagne. Het is de manier waarop ik me als volksvertegenwoordiger wil opstellen: open en uitnodigend. Ik zou het mooi vinden als we dit met meerdere partijen uit de gemeenteraad samen zouden doen."

Zo versterken we ook het instituut gemeenteraad. Hiermee stralen we uit dat we deze manier van werken allemaal waardevol vinden."

Deze methode van Erik staat op veel vlakken haaks op de standaard campagnemethoden. Daarin worden vaak degenen beloofd die het hardste roepen en voor het zogenaamde 'politieke vuurwerk' zorgen. Door het hard roepen en weinig luisteren groeit het wantrouwen. Door vooral ergens iets van te vinden, vind je elkaar niet. Natuurlijk is het nodig om zichtbaar te zijn, maar wat je aandacht en tijd geeft, groeit.

"Ik wil graag andere politici helpen die ook drempels willen verlagen. Onze leiders, zoals Hans Vijlbrief en Rob Jetten, geven met hun huiskamer-gesprekken hier al een geloofwaardig voorbeeld van." ■

INTERVIEW

‘Als je niet aan tafel zit, sta je zelf op het menu’

"Jongeren en jongvolwassenen verdienen een stem in de politiek. Toch worden ze nog steeds te weinig gehoord". Aan het woord is Dion Huidekooper (31). Vier maanden geleden zwaaide hij af als voorzitter van de Jonge Klimaatbeweging, een koepelorganisatie die namens ruim 60 jongerenorganisaties de stem van jongeren in het klimaatdebat vertegenwoordigt. Maar het vuur brandt bij Huidekooper nog steeds. "Het is schandalig dat jonge mensen geen gezinsleven op kunnen bouwen omdat ze geen woning kunnen vinden. En dan zadelen we hen ook nog eens op met een gigantisch klimaatprobleem."

tekst **Leonie Sellies**
foto **Rob ter Bekke**

In 2022 en 2023 was Huidekooper woordvoerder voor Rob Jetten, toenmalig minister voor Klimaat en Energie. Hoewel hij zich in die tijd politiek op de vlakte hield, voelt hij nu de noodzaak om zich als lid van D66 uit te spreken. "Een leefbare toekomst is van het grootste belang. Je niet inzetten voor het klimaat is niet alleen onverstandig, het is ook onrechtvaardig. Je legt de problemen bij de volgende generatie neer."

In een interview met Democraat vertelt Huidekooper over het huidige klimaatdebat. Waar kansen liggen, maar ook hoe het komt dat de kans zeer waarschijnlijk is dat het huidige kabinet het wettelijk vastgelegde klimaatdoel niet gaat halen.

Je zwaaide vier maanden geleden af als voorzitter van de Jonge Klimaatbeweging. Waar ben je het meest trots op? Wat heb je in deze functie bereikt?

"Politiek is voor mij het mooiste wat er is, maar ik zie ook dat het de verkeerde kant op gaat. De opmars van het populisme vormt één van de grootste bedreigingen. Als de onderbuik regeert, komt alles onder druk te staan. De klimaataanpak, wetenschap, de rechtstaat en ga zo maar door."

"Ik ben ontzettend trots dat we maatschappelijke en politieke jongerenorganisaties - van links tot rechts - achter een gezamenlijke agenda voor de verkiezingen hebben gekregen. Van de Jonge Socialisten tot Jong BBB. Ze werkten allemaal met elkaar samen. Daarmee lieten we zien dat sommige problemen politieke kleur overstijgen. Zeker in deze tijden van polarisatie denk ik dat we meer brede samenwerkingen nodig hebben."

Dion Huidekooper (31)

Opleiding

Afgestudeerd Politicoloog en Bestuurskundige.

2017 - 2018

Adviseur Strategisch Personeelsbeleid en Energietransitie bij Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

2018 - 2019

Medewerker Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de EU (Afdeling Europees Parlement)

2019 - 2023

Woordvoerder Klimaat en Energie bij Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

2023 - 2024

Adviserend Lid Sociaal-Economische Raad en Voorzitter Jonge Klimaatbeweging

2024-heden

CPA Advisor & Woordvoerder bij Energie Beheer Nederland.

24 oktober jl. kwam het Planbureau van de Leefomgeving met het bericht dat de kans dat Nederland het wettelijk vastgelegde klimaatdoel haalt minder dan 5% is. Hoe alarmerend is dat bericht?

"Nederland heeft zich gecommiteerd om de broeikasgassen in 2030 met 55% te verminderen ten opzichte van 1990. Het verbaast me niet dat we dat met het huidige kabinet niet gaan halen. Het huidige kabinet draait zelfs sommige klimaatmaatregelen terug, zoals normering van warmtepompen (De 2026-normering voor duurzaam verwarmen werd op 17 mei 2022 door het kabinet aangekondigd. Dat betekent dat bij vervanging van een cv-installatie mensen moeten overstappen op een duurzamer alternatief. In veel gevallen is dit een (hybride) warmtepomp, maar ook een aansluiting op een warmtenet is mogelijk, red.) en de salderingsregeling voor zonnepanelen." Het gebrek aan langetermijnvisie in de politiek is frustrerend: wie goed kijkt ziet dat we tegen een muur aan gaan lopen. Toch moet dat eerst gebeuren voordat er iets verandert in het beleid. Of het nu gaat om stikstof, klimaat of het gebrek aan woningen; op verschillende thema's zie je dit probleem."

"De opmars van het populisme vormt één van de grootste bedreigingen."

Het kabinet heeft nu aangegeven dat ze in het voorjaar met nieuwe maatregelen komt. Welke maatregelen zijn waarschijnlijk?

"Dat de gevolgen van de klimaatcrisis heel groot kunnen worden en dat we daarom iets moeten doen, dat weten mensen nu wel. We moeten het voor mensen gemakkelijk en betaalbaar maken om hun steentje bij te dragen. Anders ontstaat weerstand en gaan we telkens twee stappen vooruit, om vervolgens weer een stap achteruit te gaan. Ik hoop dat dit besef doordringt en het nieuwe klimaatpakket meer nadruk legt op ontzorgen en verleiden. Ontzorg mensen bij het verduurzamen van hun huis zodat ze én iets bij kunnen dragen én comfortabeler kunnen wonen. Een ander voorbeeld: maak het fiscaal

aantrekkelijk om duurzame keuzes te maken. Dan is duurzaam doen niet alleen goed voor het klimaat, maar ook voor je portemonnee. Daarnaast hoop ik dat het nieuwe kabinet de belasting op arbeid verlaagt en op vermogen en vervuiling verhoogt. Op die manier worden de kosten eerlijker verdeeld en zijn ze beter te dragen."

"Verder moet je kijken naar publieke voorzieningen in het kader van duurzaamheid. Hoe mooi zou het zijn als het openbaar vervoer buiten de spits gratis is? En als we vinden dat energie een basisbehoefte is, laat de overheid dan ook de regie op de energiemarkt pakken. Denk aan de ontwikkeling van waterstof. Dat gaat veel te langzaam. Ik pleit voor een ondernemende overheid die mee-investeert. Dit is belangrijk zodat we niet opnieuw de Shells van deze wereld alleen maar subsidiëren. Want nu profiteren we niet mee zodra er winst wordt gemaakt."

Sinds het aantreden van het kabinet Schoof is er een ministerie van Klimaat en Groene Groei. Denk jij dat verduurzaming en economische groei samen kunnen gaan? Of betekent verduurzamen ook minder economische groei?

"Ik vind dat we de economie binnen de planetaire grenzen moeten brengen. Ik mis een echte agenda voor groene economische groei en innovatie. Zo'n agenda moet rekening houden met de effecten van die groei. Deze effecten hebben impact op klimaatverandering, biodiversiteit en de gezondheid van de oceanen."

Vorige maand heeft Donald Trump de presidentsverkiezingen in de VS gewonnen. Wat betekent dit voor de klimaatdoelen?

"Het brengt enorm veel onzekerheid met zich mee. Trump heeft in zijn eerste termijn direct het Parijsakkoord opgezegd en hij heeft nu al aangegeven dat hij meer naar olie en gas wil gaan boren. Als Europa nog niet wakker was, dan hoop ik dat we dat nu zijn. We moeten dringend aan onze strategische autonomie gaan werken. Europa raakt op steeds meer terreinen achterop. Kijk bijvoorbeeld naar AI en de (auto)industrie. Ik krijg het idee dat maar weinig politici inzien hoe ernstig de gevolgen daarvan in de toekomst zullen zijn. Het enige wat ik hoor, zijn grote woorden van de Franse president Macron. En hij heeft gelijk: als Europa nu achteroverleunt, dan verliezen we onze stoel aan tafel op het wereldtoneel. En als je niet aan tafel zit, sta je zelf op het menu." ■

"We moeten het voor mensen gemakkelijk en betaalbaar maken om hun steentje bij te dragen."

D66 Internationaal appt met een democraat in het buitenland. Dit keer: Zaza Bibilashvili uit Georgië. Zaza is de oprichter van het Chavchavadze Center for European Studies and Civic Education, de eerste maatschappelijke organisatie in Georgië die is gemodelleerd naar Europese politieke stichtingen. D66 werkt samen met deze organisatie aan verschillende projecten.

tekst Carmen Kooij

Carmen: Hi Zaza. De Georgische verkiezingen van 26 oktober werden ook hier in Nederland breed uitgemeten in het nieuws. Waarom waren deze verkiezingen zo belangrijk?

Zaza: De parlementsverkiezingen van 26 oktober waren cruciaal voor Georgië. Aan de ene kant stond de regerende partij met de cynische naam "Georgian Dream" (GD), een partij die in Europese kringen regelmatig de bijnaam "Russian Dream" of "Georgian Nightmare" krijgt. Aan de andere kant stonden vier grote democratische, pro-EU oppositiecoalities, die in juni gezamenlijk in Brussel hadden afgesproken hun activiteiten te coördineren om de verkiezingsresultaten te maximaliseren. De verkiezingen waren in wezen een referendum over de vraag of een openlijk anti-Westers regime zonder vrienden en bondgenoten in de democratische wereld zou kunnen blijven regeren.

Carmen: Wat betekent de uitslag van deze verkiezingen voor de democratische ontwikkeling van Georgië en de positie van oppositiepartijen?

Zaza: Het is nog te vroeg om definitief over de uitkomst van deze verkiezingen te spreken. Meer dan twee weken na de verkiezingen zijn de resultaten alleen erkend door een handvol autoritaire regimes, zoals Venezuela, het Turkije van Erdogan en het Hongarije van Orbán. Geen enkele democratische westerse regering heeft de legitimiteit van de verkiezingen erkend. Zweden en Canada hebben aangekondigd alle contacten met Georgian Dream (GD) te verbreken, terwijl president Biden en vele anderen oproepen tot een onafhankelijk internationaal onderzoek naar de systematische schendingen van de verkiezingsintegriteit door de GD-regering.

Carmen: Wat zijn de overheersende gevoelens onder de bevolking direct na de verkiezingsuitslag?

Zaza: Er heerst een sterk gevoel dat de verkiezingen zijn gestolen en dat Georgian Dream (GD) daarmee de illusie heeft weggenomen dat macht democratisch kan worden overgedragen (zoals in 2012, toen GD aan de macht kwam en de regering van Saakasjvili op de verkiezingsavond haar nederlaag erkende en vervolgens vreedzaam en ordelijk de macht overdroeg). Dit is een klassiek geval waarin antidemocratische krachten democratisch aan de macht komen en vervolgens de zwakheden van de democratie uitbuiten om vrijheid te onderdrukken. De bevolking lijkt goed te beseffen wat er op het spel staat en dat de gevolgen van de komende weken en maanden generaties lang voelbaar zullen zijn.

Carmen: Wat is jouw hoop voor de toekomst van Georgië?

Zaza: Mijn hoop – en visie – voor de toekomst van Georgië is een Georgië dat een democratisch, pluralistisch, welvarend lid van de EU is. Een Georgië dat dient als een model van liberalisme, diversiteit, tolerantie en veerkracht voor alle landen in de regio, zelfs buiten Europa. Voor nu is deze toekomst voor Georgië nog steeds een "werk in uitvoering". We kunnen ons land heroveren en EU-lid worden tegen 2030. Of, als het proxy-regime van Georgian Dream erin slaagt aan de macht te blijven ondanks het gebrek aan democratische legitimiteit, kan Georgië te maken krijgen met een massale exodus van jongeren, een braindrain van professionals en een lange periode van stagnatie en wanhoop.

Vereniging 3.0

Een nieuwe rol in de oppositie na de verkiezing van november 2023 vraagt iets anders van ons als partij en vereniging. In het afgelopen jaar is de vereniging bezig geweest met het vormgeven van de vereniging van de toekomst.

Huiskamergesprekken.

Leden en niet-leden zijn in vele huiskamers bijeengekomen. Onder leiding van onze partijleider Rob Jetten werden door het hele land gesprekken gevoerd over de koers van de partij en de organisatie van de vereniging.

Het idee van 'Vereniging 3.0' werd geboren.

Op basis van vele gesprekken met leden, verenigingsbestuurders en politici werd de routekaart 'Naar een vereniging van de toekomst' geboren. Deze routekaart werd aangenomen door Congres 119 op 6 april 2024 in Nieuwegein.

In gesprek met regio's en afdelingen.

Om de routekaart verder uit te werken, zijn er verschillende bijeenkomsten georganiseerd met regio's en afdelingen. Het doel was om input op te halen om tot een gezamenlijke visie te komen en vereniging 3.0 verder uit te werken.

Van idee tot gespreksonderwerp.

Onder leiding van de regio's werd in de hele vereniging nagedacht over het uitwerken van de pijlers uit de routekaart. Hoe maken we onze vereniging klaar voor de toekomst met een wendbare partijorganisatie, een bruisend debat en de financiën op orde?

Van gespreksonderwerp tot concreet voorstel.

Alle opgehaalde input is uiteindelijk bij elkaar gebracht in het Nieuwe Huishoudelijk Reglement. Dit stuk werd gepubliceerd op woensdag 18 september.

Digitale informatiesessies.

Er zijn verschillende digitale informatiesessies georganiseerd door het Landelijk Bestuur om de vereniging mee te nemen in alle wijzigingen die voorgesteld werden.

Congres 120.

Op Congres 120, dat op 23 november in 's-Hertogenbosch werd gehouden, werd het Nieuwe Huishoudelijk Reglement aangenomen. Hierdoor zijn procedures overzichtelijker, ontstaat ruimte in de vereniging en krijgen afdelingen en regio's meer vrijheid om zich te richten op inhoudelijk debat, gesprekken op straat of borrels.

Vervolgstappen.

De ruimte die is ontstaan in de vereniging voor het inhoudelijke debat kan nu verder vormgegeven worden. In de routekaart is het doel vastgesteld om beter in te kunnen spelen op (politiek) actuele thema's. De vervolgstappen zullen zich dus richten op het creëren van een brede basis voor de organisatie van bijeenkomsten gericht op ideeënvorming, ontmoeting, campagne en debat.

Raadsleden aan het woord

tekst Kim de Boom

INTERVIEW

Nadia Stylianou (30) is sinds 2,5 jaar raadslid in Utrecht. Ze woont samen met haar vriend en hun eigenwijze teckel Lou in een flatje, en is momenteel in verwachting van hun dochtertje. Naast haar raadswerk werkt ze als bestuursadviseur bij de Centrale Commissie voor Mensgebonden Onderzoek.

Als raadslid maakt Nadia zich hard voor volksgezondheid, sport, groen, openbare ruimte, horeca en economie. Haar trots is de transzorgkliniek in Utrecht, waarvoor ze samen met Bij1 streed. "We weten dat veel transpersonen in afwachting van hun transitieoperatie noodgedwongen hormonen op de zwarte markt kopen. Die kunnen gevaarlijk zijn," legt ze uit. De kliniek biedt nu veilige en toegankelijke zorg voor transpersonen. Deze zorg is ook beschikbaar voor ongedocumenteerden en sekswerkers die vaak geen toegang durfden of konden zoeken.

Ze groeide op bij haar hardwerkende moeder in Venlo. Ondanks de uitdagingen die dit met zich meebracht, bood de stad haar kansen. Leraren inspireerden haar om een debatclub op te richten. "Die leraren zagen iets in mij en gaven mij de kans om mijn talenten te ontdekken," vertelt ze. Het gaf haar het zetje richting de politiek.

"Ik wil voor anderen hetzelfde betekenen als wat Venlo voor mij heeft gedaan," zegt Nadia. Ze noemt het raadswerk intensief, maar waardevol. "Raadslid zijn is actief zijn in een wervelwind en een eeuwige leerschool. Je leert de stad op een andere manier kennen en je maakt echt een verschil" besluit ze trots.

Raadswerk ook iets voor jou?

Plan nu een koffieafspraak met een talentscout uit jouw regio. Samen kun je sparren over het raadswerk, tijdsbesteding en hoe je écht het verschil kan maken in de gemeenteraad. Kijk op: d66.nl/talentscout

Maria Martinez Doubiani (25) is een gepassioneerde politica die zich inzet voor de stad Groningen. Ze combineert haar werk als Privacy Officer en jurist in het sociale domein met haar rol als gemeenteraadslid voor D66. Ze heeft de portefeuille Kunst & Cultuur. Maria's politieke betrokkenheid begon op jonge leeftijd, geïnspireerd door haar vader, een politicus in Colombia. Toen politieke onrust het gezin dwong naar Nederland te vluchten, werd Maria zich bewust van de kwetsbaarheid van de democratie en vrijheid.

Maria werd met voorkeursstemmen in de Groningse gemeenteraad gekozen. Daarmee begon haar eerste termijn in de raad. Haar politieke betrokkenheid begon echter al eerder. Ze was actief in het team JongVoorKaag en zette zich in om jongeren bewust te maken van de kracht van hun stem. Deze betrokkenheid versterkte haar motivatie voor een eerlijke en inclusieve samenleving.

Deze ervaringen vormen de kern van haar motivatie als raadslid. Maria wil dat elk kind, ongeacht achtergrond, een eerlijke kans krijgt en dat mensen zich echt welkom in Nederland voelen. In haar werk als raadslid zet ze zich in voor thema's veiligheid, digitalisering, en asiel & integratie. Zo heeft ze onlangs met succes een voorstel doorgevoerd om de toegang tot de arbeidsmarkt te verbeteren voor asielzoekers.

Maria's boodschap aan anderen is duidelijk: het verschil maken begint al op lokaal niveau. Het raadswerk is voor haar ontzettend dankbaar werk omdat ze dicht bij de mensen staat en invloed heeft op hun dagelijkse leven. "Onze democratie leeft door mensen die opstaan en het verschil willen maken. En juist nu heeft onze democratie deze mensen meer dan ooit nodig."

UITGELICHT

Het einde van het jaar brengt vaak reflectie en hoop op een nieuw begin. Maar ook nieuwe uitdagingen tekenen zich af. Eén daarvan is de demografische verschuiving die steeds meer voelbaar wordt: het aantal ouderen stijgt, terwijl het aantal jongeren – en daarmee de (potentiële) beroepsbevolking – juist afneemt. Deze ontwikkeling brengt grote vraagstukken met zich mee die onze samenleving op meerdere fronten zullen raken: van zorg en welzijn tot huisvesting en de betaalbaarheid van onze verzorgingsstaat.

tekst **Hein van der Reijden**

Vergrijzing: uitdagingen en kansen voor de toekomst

Het vorige kabinet heeft een aantal beleidslijnen uitgezet om deze uitdagingen aan te pakken. Echter, bij de huidige aanpak kunnen vraagtekens gezet worden. Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Agema, zet sterk in op technologische oplossingen. Deze oplossingen omvatten kunstmatige intelligentie (AI), robotica en domotica.

Daarnaast richt de minister zich op het verminderen van administratieve lasten. Hoewel deze innovaties zeker hun waarde kunnen hebben, lossen ze niet het tekort aan handen in de zorg op. Er blijft, naast de inzet van technologie, een groeiende behoefte aan menselijke zorgverleners. Deze behoefte lijkt moeilijk te realiseren met de huidige visie op arbeidsmigratie.

Transformatie naar 2040

Tegen deze achtergrond werkt de Thema-afdeling Senioren & Samenleving (TASS) mee aan het programma *Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen*, dat werd gelanceerd door voormalig staatssecretaris Conny Helder

(VWS) en minister Hugo de Jonge (VRO). Onder de naam *Transformatieagenda 2040* zijn inmiddels verschillende initiatieven gestart, met steun van TASS. Deze richten zich op de samenhang tussen zorg, welzijn en huisvesting. Dit is essentieel omdat deze drie pijlers sterk met elkaar verbonden zijn.

De stem van ouderen

Ook is er aandacht voor de stem van ouderen in beleidsvorming. De Raad van Ouderen, bijvoorbeeld, streeft naar sociale participatie van senioren. Zij wil dat ouderen zelf meepraten aan de beleidstafel. Het is een stap richting een meer gelijkwaardige dialoog, waarbij niet óver maar mét ouderen wordt gesproken. Bij deze gesprekken is het belangrijk dat verschillende generaties elkaars perspectieven begrijpen. Om deze brug te slaan, faciliteert TASS een structurele discussie tussen senioren en jongeren van de Jonge Democraten. Wetenschapper Aart Bontekoning ondersteunt daarbij.

Van ziekte naar welzijn

Een andere belangrijke ontwikkeling is de langere levensverwachting. Deze versterkt de vraag naar preventieve zorg en een gezonde leefstijl. VWS zette al meer dan een decennium geleden een beleidsverschuiving in: van Ziekte & Zorg naar Gezondheid & Gedrag, en recentelijk verder naar Mens & Maatschappij. Dit nieuwe perspectief benadrukt een bredere visie op welzijn en gezondheid. Al duurt het vaak jaren voordat zulke beleidswijzigingen resultaat opleveren.

Samen tegen eenzaamheid

In onze geïndividualiseerde maatschappij zien we daarnaast steeds minder generaties samenleven onder één dak. Dit draagt bij aan het toenemende aantal eenzame ouderen. Zij worden geconfronteerd met het gegeven dat vrienden en kennissen, waarmee je zo fijn kon praten, er niet meer zijn. Eigen regie over het levenseinde is dan ook een onderwerp waarover de TASS meedenkt en meepraat.

Gelukkig groeit de aandacht voor de eenzaamheidsproblematiek, vooral in de donkere dagen voor kerst. Diverse initiatieven zetten zich in om eenzaamheid in de samenleving tegen te gaan, een zorg die niet alleen ouderen raakt maar ook andere leeftijdsgroepen. Laten we in de kerstgedachte deze boodschap van verbinding meenemen, als een sprankje hoop voor het nieuwe jaar. ■

Geef je via MijnD66.nl op voor jouw thema afdeling naar keuze:

Kies onder Mijn profiel, Mijn Lidmaatschap met Aanvullende groepen. Daar vind je alle thema-afdelingen waarvan je nog geen lid bent. Klik op Word lid om je voor een thema-afdeling aan te melden. Zodra je je aangemeld hebt voor een thema-afdeling word je automatisch toegevoegd aan de nieuwsbrief van de betreffende thema-afdeling.

Thema-afdeling: Duurzaam Samen werken aan een groene toekomst

Nederland heeft grote doelen voor het klimaat: 55% minder broeikasgassen uitstoten in 2030 en in 2050 wil Nederland klimaatneutraal zijn. D66 Duurzaam helpt om deze doelen lokaal om te zetten in plannen die werken.

Met vijf werkgroepen werken we aan ideeën voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2026. De werkgroep Energie en Klimaat wil wijken voorzien van duurzame gelijkstroomnetwerken. Dit zorgt voor eerlijker en duurzamer energiegebruik. De werkgroep Circulaire Economie zet zich in voor circulair bouwen en wil vanaf 2030 hergebruikcentra in elke wijk. Samen met de werkgroep Duurzame Economie werkt ze aan een duurzaam gemeentelijk inkoopbeleid. De werkgroep Landbouw, Voedsel en Biodiversiteit heeft plannen zoals pluktuinen en natuurvriendelijk bermbeheer om de biodiversiteit in wijken te versterken. De werkgroep Dierenwelzijn richt zich op educatieprogramma's, het verbeteren van bestemmingsplannen en dierenwelzijnsmaatregelen.

Meer informatie over deze thema-afdeling →

Thema-afdeling: Kunst, Cultuur en Media Samen voor een sterke sector

De Thema Afdeling Kunst, Cultuur en Media zet zich in voor een samenleving waarin kunst en cultuur centraal staan. Kunst is geen luxe, maar een investering in creativiteit, verbinding en democratie.

Een belangrijke overwinning is het schrappen van de aangekondigde btw-verhoging op cultuur, boeken en sport. Dankzij brede kritiek uit de sector en de inzet van onder andere D66 blijft cultuur voor iedereen toegankelijk. Toch laat dit zien hoe kwetsbaar deze sectoren zijn. Daarom is structurele versterking nodig, niet alleen met woorden, maar vooral met daden.

Tijdens het congres bespraken we hoe kunst, cultuur en media niet alleen beschermd, maar ook stevig verankerd kunnen worden in beleid. Deze sectoren horen thuis in het hart van het onderwijs en de samenleving.

Meer informatie over deze thema-afdeling →

INTERVIEW

Sport in beeld

Democraat spreekt met Jochem Schellens. Jochem is directeur van het Sportcentrum Papendal. Hij is geboren en getogen in Den Haag, maar rondde de Hotelschool af in Maastricht. Na in het buitenland gewerkt te hebben in de hotellerie, zette hij een restaurant op in Zuid-Holland. Twintig jaar geleden kwam hij naar Papendal in Arnhem. In 2013 werd hij daar directeur.

tekst **Stephan van Heusden**
foto's **Papendal**

Jochem, kun je iets vertellen over Papendal en jouw rol?

"Toen ik hier begon, was ik vooral bezig met het ontwikkelen van Papendal als een topsportcentrum. We moesten de faciliteiten op orde brengen zodat sporters hier fulltime konden trainen. Om dat financieel mogelijk te maken, gingen we ook op andere manieren inkomsten genereren. Zo kunnen ondernemers die iets met sport doen hier een plek vinden. We hebben bijvoorbeeld een sportmedisch centrum. Dit centrum helpt niet alleen topsporters, maar ook breedtesporters uit de regio."

"Op Papendal zitten daarnaast verschillende onderwijsinstellingen, zoals 15 sportbonden die opleidingen aanbieden en de HAN (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, red.) die een sportmanagementprogramma heeft. Ook particulieren kunnen gebruik maken van het hotel en de golfbaan. Het mooie van mijn rol is dat ik twee passies kan combineren: topsport en gastvrijheid. Zo werken we hier met veel verschillende stakeholders. Denk aan NOC*NSF, sportbonden en een voetbalclub zoals Vitesse dat hier traint. Het is belangrijk om een goede balans te vinden tussen de grotere en kleinere sporten. Vitesse, dat veel financiële onzekerheid kent en vecht voor haar voortbestaan, krijgt veel publieke aandacht. Echter, ook de kleinere sporten verdienen onze steun."

Hoe werk je samen met de overheid en bedrijfsleven?

"Papendal kan niet zonder lokale steun, daarom ben ik altijd actief geweest in het zoeken naar samenwerkingen binnen de gemeente Arnhem. Ik zocht mensen die wilden bijdragen aan de drie thema's die voor ons belangrijk zijn: topsport, bewegen en voeding. Duurzaamheid kwam daar al snel bij omdat we, met het op Papendal toepassen van zonne-energie en energieopslag, een voorbeeldrol hebben in de regio. We werken daarin samen met andere grote bedrijven en kleine startups."

"Sinds 2005 moeten we bij ontwikkelingsplannen steeds vaker rekening houden met duurzaamheid. In het begin was het vooral iets wat we moesten doen om vergunningen te krijgen. Maar naarmate we meer projecten uitvoerden, werd het vanzelf een belangrijk onderdeel van ons werk. Ik leer steeds meer

over hoe we sportlocaties kunnen gebruiken als energiecentrales, bijvoorbeeld met zonne-energie en warmte/koude opslag. Een ander voorbeeld is het contact dat wij hebben met het ministerie van VWS (Volksgezondheid, Welzijn en Sport, red.) over hoe sport in Nederland georganiseerd en gefinancierd wordt. In de beginjaren traiden er ongeveer 20 sporters per dag op Papendal. Nu zijn dat er 500. In veel andere landen wordt topsport voor 95% door de overheid gefinancierd. Daarom is er altijd een spanningsveld, want in Nederland is dat namelijk maar 25%. We moeten dus veel creatiever zijn om het financieel rond te krijgen. Dit zorgt ervoor dat we soms meer tijd besteden aan het zoeken naar inkomsten, dan dat we kunnen focussen op de topsport zelf."

"De valkuil is dat veel mensen het Papendal van vandaag als vanzelfsprekend beschouwen."

"Verder ben ik politiek betrokken, maar niet als lid van een partij. Mijn contact met D66 stamt uit de tijd dat die partij in de gemeenteraad zat. Ik heb altijd goed samengewerkt met wethouders van verschillende partijen, van de SP tot Arnhem Centraal. Het is belangrijk om samen te werken, vooral als het gaat om het bevorderen van sportbeoefening. Daarom organiseren we om de vier jaar een sportdebat bij de Provinciale Statenverkiezingen, samen met de Gelderse Sportfederatie. Zo blijven we actief betrokken bij de politieke discussie over sport. Een ander mooi voorbeeld is het project waarin we afgelopen zomer bijna 40 jongeren uit minder kansrijke wijken een scholarship aanboden. Ze werkten mee aan de organisatie van het Team NL Huis in Parijs. Dit hielp hen ook nog eens met hun voorbereiding op de arbeidsmarkt."

Jochem Schellens

is sinds 2013
directeur van Sport-
centrum Papendal.

Geboren in Den Haag, studeerde hij aan de Hotelschool in Maastricht en werkte in de internationale hotellerie voordat hij een restaurant in Zuid-Holland oprichtte.

Bij Papendal combineert hij zijn passie voor topsport en gastvrijheid. Onder zijn leiding groeide Papendal uit tot een toonaangevend sportcentrum met innovatieve faciliteiten, aandacht voor duurzaamheid en breedtesport.

Zijn visie: blijven innoveren, want stilstand is achteruitgang.

Vind je dat de politiek voldoende aandacht heeft voor sport?

"Als het gaat om gezondheid, bewegen en voeding, zie ik nog veel ruimte voor verbetering. In de afgelopen 20 jaar zijn er wel goede initiatieven gestart, maar in de huidige regeringsperiode is er weinig aandacht voor dit onderwerp. Een goed voorbeeld is gezonde voeding, die vaak duurder is dan ongezonde voeding. Wij kiezen er niet voor om ongezonde producten te verbieden, maar zetten een kleine 'vetbelasting' op die producten. Het geldt dat we hiermee binnenhalen, gebruiken we om sporters gratis vier stuks fruit per dag aan te bieden. Dit is een voorbeeld van hoe ook in andere instellingen, zoals scholen, preventieve maatregelen kunnen worden genomen tegen obesitas en bewegingsarmoede. Het ministerie van VWS ziet dit soort initiatieven, maar helaas krijgt het nog niet de prioriteit die het verdient."

Jochem vervolgt zijn gloedvolle betoog: "Ik maak me wel zorgen over de toekomst van de sport in Nederland. Er wordt bijvoorbeeld gesproken over bezuinigingen op de breedtesport. Dat is jammer, omdat breedtesport de basis is voor topsport. Zonder een goede piramide van breedtesport naar topsport konden we geen 6e plaats in het medailleklassement van Parijs veroveren. Breedtesport zorgt ook voor saamhorigheid en voor veel mensen is vrijwilligerswerk in verenigingen een belangrijk onderdeel van hun leven. Dit soort zaken komt helaas onder druk te staan."

Hoe ziet de toekomst van Papendal er uit?

"De valkuil is dat veel mensen het Papendal van vandaag als vanzelfsprekend beschouwen. Maar we moeten blijven innoveren en zorgen voor onderhoud, vooral als het gaat om de gebouwen en faciliteiten die we in de toekomst nodig hebben. Zonder de steun van VWS zouden we niet zo'n mooi sportcentrum hebben gehad. We moeten blijven werken aan het verbeteren van ons werk en het ondersteunen van sport. Iedere dag dat je stilstaat in de topsport, is een dag van achteruitgang." ■

The Lincoln Lawyer Netflix | 2022 | 3 seizoenen

De kerstvakantie staat voor de deur, en één tip is vast niet genoeg om de feestdagen goed door te komen. Daarom heb ik een reeks fijne tips voor jullie op een rij gezet! Ik ben dol op bijzondere verhalen over onrecht en hoop zoals The Great Debater, The Green Mile, Star Wars, Ben Hur, Shawshank Redemption, Remember the Titans, Amistad, Black Panther, Boyz n the Hood, Money Talks en Braveheart. Maar als ik er één moet kiezen voor tijdens de feestdagen dan is dat The Lincoln Lawyer.

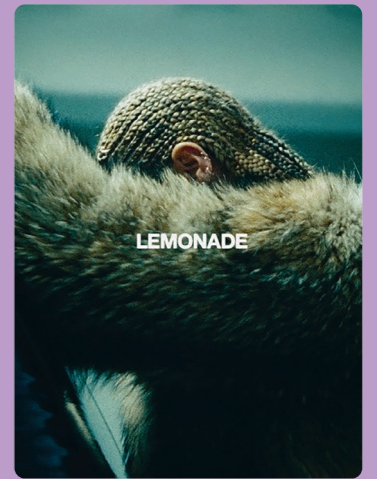
Deze aflevering: de drie tips van...

Mpanzu Bamenga (1985) is een gedreven Tweede Kamerlid voor D66 met een sterke inzet voor rechtvaardigheid en gelijke kansen. Als voormalig mensenrechtenjurist en activist richt hij zich op het bestrijden van racisme en discriminatie, het versterken van ontwikkelingssamenwerking en Koninkrijksrelaties. Daarnaast zet hij zich in voor betaalbare en betrouwbare mobiliteit en een gezonde toekomst voor mens en milieu. Bamenga staat pal voor mensen die onder druk staan.

foto Phil Nijhuis

Beyoncé Freedom | Lemonade 2016

Freedom van Beyoncé en Kendrick Lamar. Het is een krachtig nummer over veerkracht en gelijkheid. Het is een oproep voor radicale rechtvaardigheid en systeemverandering. De combinatie van sterke teksten en een meeslepende productie maakt het een anthem voor persoonlijke én maatschappelijke vrijheid. Het raakt je zowel emotioneel als muzikaal.

Team of Rivals Doris Kearns Goodwin | 2009

Team of Rivals - The Political Genius of Abraham Lincoln. Briljant en gedetailleerd geschreven verhaal over Abraham Lincoln en zijn rivalen. Het beschrijft hoe zij in tijden van burgeroorlog een historische prestatie hebben geleverd: het grondwettelijk mogelijk maken van de afschaffing van de Amerikaanse slavernij. Eén van de boeken die mij heeft geïnspireerd in mijn (juridische) strijd tegen institutioneel racisme. Een boek over politieke leiderschap, het bouwen van coalities en samenwerken met politieke rivalen om systeemverandering teweeg te brengen. Het leiderschap, de taal, strategie en enorme moed die daarvoor nodig zijn. En als ik er nog een mag noemen. Long Walk to Freedom - over het leven van Nelson Mandela en zijn strijd voor vrijheid en gelijkheid. De weg naar rechtvaardige samenleving is geen sprint, maar een marathon.

BURGEMEESTER IN BEELD

Binnen de lijnen in Westerwolde

'Westerwolde voert je mee...' Dat is de slogan van de gemeente waar Jaap Velema (61) sinds 2018 burgemeester is. En niets is minder waar. In een interview neemt Jaap Velema ons mee langs de uitdagingen rond de asielopvang in Ter Apel, maar ook langs de prijzen die hij won, de belangrijke rol van communicatie, en de saamhorigheid binnen 'zijn' gemeente.

tekst **David Vos**
foto **Metha Eikens**

Onlangs ben je voor een nieuwe periode voorgedragen als burgemeester van Westerwolde. Wat maakt dat je graag in deze rol door wilt?

"Toen mij een jaar geleden werd gevraagd na te denken over mijn herbenoeming, speelde er juist veel rond de asielopvang. Ik had daardoor niet echt de ruimte in mijn hoofd me met de toekomst bezig te houden. Tijdens mijn herstel van een ziekteperiode kwam er meer ruimte. Toen was ook het EK voetbal. Ik moest denken aan een voetballer met een zware blessure. Die heeft de tijd nodig om daarvan te herstellen. In eerste instantie denkt hij: laat maar zitten. Later denkt hij: ik hoor weer in het veld, maar fluiten mensen om hem heen hem nog even terug. Die mensen waren in mijn geval de dokter en mijn partner. Dat ik er weer naar verlangde om op het veld te staan, gaf mij echter wel de overtuiging dat ik het werk echt leuk vind en graag door wil. Overigens heb ik een ontzettende hekel aan voetbal."

Wat maakt het burgemeesterschap volgens jou zo'n mooi ambt?

"Wat het voor mij zo mooi maakt, is dat je als burgemeester echt in verbinding staat met de samenleving. Op het ene moment heb je een

stevige vergadering met de gemeente-secretaris. En op het andere moment eet je een gebakje met een honderdjarige. In mijn geval, als geboren en getogen Ter Apeler, soms ook met mensen die ik van vroeger ken. Het ambt is zo veelzijdig, daar beleef ik veel plezier aan."

Vorig jaar werd je verkozen tot 'Groninger van het jaar'. Wat typeert volgens jou een echte Groninger en hoe zie jij dat in jezelf terug?

"In elke Groninger zit, ook in mij, wel een zekere terughoudendheid en bescheidenheid. Ik heb mijzelf dat in mijn werk wel een beetje afgeleerd. Ik sla niet overal met de vuist op tafel, want daar gaan mensen niet harder van lopen. Maar je moet wel nadrukkelijk aanwezig zijn en het niet schuwen om de media op te zoeken. Of, zoals in ons geval, naar de rechter te stappen. Dat zit niet in mijn natuur, maar heb ik mezelf aangeleerd. Mijn vader zei altijd: *'Bescheidenheit ist eine Zier, doch weiter kommt man ohne ihr.'*"

Je won recent de Machiavelliprijs en de Noorderpers Reuringprijs voor de manier waarop je communiceert over de asielproblematiek in Ter Apel. Wat is in jouw ogen de crux van goede communicatie met inwoners, juist ook als belangen tegenstrijdig kunnen zijn?

"Dan moet je juist een wat meer bescheiden rol aannemen. Aandacht hebben en luisteren. Dat is best lastig, omdat ook in Westerwolde heel verschillend wordt gedacht over het asielvraagstuk. In mijn communicatie heb ik vanaf het begin altijd een drieslag gebruikt: de veiligheid van inwoners en ondernemers, de veiligheid van medewerkers in en rond de opvang, en de veiligheid van kwetsbare asielzoekers. Dat levert soms spanning op, hoewel de inwoners van

"Elke bewindspersoon moet het dossier onder zijn huid krijgen."

Westerwolde echt oog hebben voor mensen die op de vlucht zijn voor oorlog en geweld. Ik zie de prijzen als een bevestiging van mijn streven om eenieder recht te doen."

Je hebt inmiddels te maken met de vijfde bewindspersoon in het kabinet op het gebied van asiel en migratie. Hoe lukt het je bij al deze verschillende personen de situatie in Ter Apel onder de aandacht te krijgen en houden?

"Elke bewindspersoon moet het dossier onder zijn huid krijgen. Dat duurt soms even. De vorige staatssecretaris wilde bijvoorbeeld eerst niet aan de spreidingswet beginnen. Hij zag echter al snel in dat het soms nodig is om iets te forceren. Bij de huidige minister probeer ik er ook voor te zorgen dat de problematiek in Ter Apel beklijft. Het politieke speelveld is echter duidelijk veranderd, wat om een andere strategie vraagt. Ik ben blij dat ik daarin erg goed contact heb met ons Kamerlid Anne-Marijke Podt."

Jaap Velema
17.09.1963

1990
Juridische Bestuurswetenschappen (RUG)

1990-2010
adviseur en relatie manager in het bankwezen bij ING, Rabobank en Van Lanschot

2010-2014
wethouder gemeente Hoogezand-Sappemeer

2014-2018
wethouder gemeente Veendam

2018-heden
Burgemeester Westerwolde

Westerwolde is natuurlijk meer dan het asielzoekerscentrum in Ter Apel. Hoe uitdagend is het om naast de asielproblematiek je aandacht over de rest van de gemeente te verdelen?

"Ik zoek bewust de contacten op met verenigingen en inwoners uit de hele gemeente. Ik zit in de vakjury van een bakwedstrijd in Wedde en bij de Slag van Bourtange doe ik het openingsschot. Maar ik ben er ook als er een brand is met veel leed. Je moet ervoor zorgen dat je er op de juiste momenten bent in de samenleving. Daar ben ik me wel extra bewust van."

Wat is je belangrijkste doel als burgemeester in de komende periode?

"Dat zijn twee zaken. Ik hoop dat de asielopvang in Ter Apel normaliseert. Dat er goed contact is met het dorp. Als je elkaar kent, gaat alles namelijk makkelijker. Daarnaast liggen er in Oost-Groningen uitdagingen op het gebied van gezondheid, werk en inkomen. Dat zijn grote vraagstukken, maar wel met kansen door *Nij Begun* (de bijdrage van het Rijk aan herstel en perspectief voor Groningen en Noord-Drenthe na de gaswinning, red.). Ik hoop dat we die kansen door eigen kracht en met minder Groningse bescheidenheid grijpen." ■

Heb je ambitie voor het burgemeestersambt of ben je onderdeel van een vertrouwenscommissie in een gemeente waar binnenkort een burgemeestersvacature ontstaat? De D66 Burgemeesterscommissie denkt graag mee. Neem contact op door te mailen naar: burgemeesterscommissie@d66.nl

CAMPAGNE

Geven om en aan D66

In maart 2026 is het weer zover: de gemeenteraadsverkiezingen. Een belangrijk moment voor Nederland, en vooral voor jouw gemeente. Gemeenten krijgen steeds meer verantwoordelijkheden en kampen vaak met financiële tekorten. Dat maakt een sterke D66 fractie ook in jouw gemeente cruciaal om goed beleid te voeren en oplossingen te bieden voor lokale uitdagingen. De campagne begint nú. Met jouw steun bouwen we samen aan een stevig fundament voor D66, zowel lokaal als landelijk.

tekst **Thijs van Rens**

foto **Jeroen Mooijman**

Wist je dat D66 voor twee derde van haar inkomsten afhankelijk is van contributies en giften? De hernieuwde Fondsenwervingscommissie, onder leiding van Annelou van Egmond, zet zich met hart en ziel in om structurele donaties te werven. Zo zorgt ze ervoor dat D66 ook financieel klaar is voor de toekomst.

Waarom donaties belangrijk zijn

D66 ontvangt jaarlijks subsidie van de overheid, net als andere partijen. Sinds begin dit jaar is dit bedrag, door de veranderde zetelverdeling, flink gedaald. Dat betekent fors bezuinigen én zoeken naar alternatieve inkomsten. Het is juist nu immers belangrijker dan ooit dat D66 haar verhaal kan blijven vertellen.

Als lid van D66 draag jij, samen met 30.000 anderen, bij aan onze missie. Jouw steun zorgt ervoor dat Rob Jetten en zijn team in de Tweede Kamer blijven strijden voor progressieve voorstellen. Het stelt Paul van Meenen en de senatoren in de Eerste Kamer in staat om wetten kritisch te toetsen op rechtvaardigheid en werkbaarheid. Bovendien helpt het onze drie Europarlementariërs om in

Brussel een rechtvaardig en liberaal Europa te realiseren. Gezamenlijk kunnen zij Nederland laten zien dat D66 het redelijk alternatief is.

Doneren aan D66

Misschien denk je dat een kleine bijdrage niet veel verschil maakt. Niets is minder waar! Met iedere donatie bereiken we meer. We kunnen D66-leden door het hele land trainen en nieuwe campagnes opzetten. Daarnaast kunnen we met jouw donatie evenementen organiseren waar jij als lid direct in contact komt met onze politici. Stel je voor: als ieder lid slechts €2,50 per maand extra doneert, levert dat D66 op jaarbasis meer dan €750.000 op. Voor minder dan een kopje koffie per maand geef jij D66 de kracht voorbereid te zijn op de toekomst en de gemeenteraadscampagne.

Fiscaal gunstig schenken

D66 is mede afhankelijk van structurele inkomsten. Wil je D66 langdurig steunen en tegelijk profiteren van belastingvoordelen? Overweeg dan een schenkingsovereenkomst.

Met een schenkingsovereenkomst doe je een jaarlijkse gift aan D66 voor een periode van minimaal vijf jaar, waardoor jouw donatie fiscaal aftrekbaar is. Dit betekent dat je D66 meer kunt schenken zonder dat het je extra geld kost – een echte win-win. En als je de overeenkomst voor het einde van 2024 afsluit heb je er direct dit jaar al voordeel van.

Je kunt een overeenkomst afsluiten door het formulier in te vullen op d66.nl/schenkingsovereenkomst. Je hebt hiervoor je lidnummer nodig. Dat staat naast je adres op deze Democraat. ■

Doneer voor onze campagne

Gemeenteraadsverkiezingen '26

Bedankt!

D66

Schenk met een fiscaal voordeel!
D66 heeft een ANBI-status. Daarom ziet de belastingdienst jouw jaarlijkse contributie (en donaties) als gift. Daarbij is er een niet-aftrekbare drempel, tenzij je jouw contributie voor minimaal 5 jaar vastlegt. Dan is jouw contributie volledig fiscaal aftrekbaar. Hierbij geldt, hoe hoger de bijdrage, hoe hoger het belastingvoordeel.

Ga naar anbigift.nl/d66 en vul je jaarcome en gift (contributie plus extra gift) in. Je ziet meteen welk belastingvoordeel je hebt én wat je extra kunt schenken terwijl je netto evenveel blijft betalen als nu.

Sluit nu een overeenkomst af via d66.nl/schenkingsovereenkomst zodat we samen van een belastingvoordeel kunnen profiteren.

Vragen over het doneren, een nalatenschap of over een schenking? Mail naar: fondsenwerving@d66.nl

"Welke verkiezing er ook als eerste komt, D66 staat voor een enorme opgave. De tijd van vooral werken aan het verder uitbouwen van onze visie en idealen is voorbij. Wij moeten de afbraak van onze democratie en rechtstaat overal en iedere dag aan de kaak stellen. Dat vraagt om een andere ondersteuning en opleiding van onze (aspirant) bestuurders en politici én om stevige campagnes. Er is maar één kans om extremisme via democratische middelen te bestrijden. Dat kost inspanningen, inspiratie en helaas ook geld. Alle drie zijn even waardevol maar mijn taak is om dat laatste voor elkaar te krijgen. Ik reken op jullie."

foto **Martijn B**

Annelou van Egmond
Voorzitter fondsenwervingscommissie

INTERVIEW

Preventie en innovatie in de zorg

tekst **Nina Sneijers**
foto **Mitchell Croes**

De komende vier jaar richt D66 zich op gezondheid, klimaat en onderwijs. Bij gezondheid ligt de focus niet alleen op behandeling, maar ook op preventie. Want als bepaalde situaties voorkomen worden, is de zorg achteraf soms helemaal niet nodig. Democraat sprak hierover met Tweede Kamerlid Wieke Paulusma.

Gezondheid als kernthema

“Gezondheid is een kernthema omdat het verbonden is met andere onderwerpen zoals onderwijs, klimaat en de arbeidsmarkt. Veel Nederlanders zijn patiënt, mantelzorger of werken zelf in de zorg.” Het thema gezondheid raakt ook erg aan de twee andere kernthema’s, vertelt Paulusma. “Gezondheid gaat uiteindelijk over zo lang mogelijk gezond blijven. Of je in een gezonde omgeving opgroeit, met schone lucht en schoon water en of je goed onderwijs hebt kunnen genieten. Dat zijn dingen die bepalend zijn voor een goede gezondheid. Kinderen met astma kunnen een puffer krijgen, maar beter is om te zorgen dat ze opgroeien in schone lucht. Hetzelfde geldt voor onderwijs. De grootste patiëntengroep die ik tegenkwam als verpleegkundige waren mensen die op school waren uitgevallen, in de schulden zaten en geen baan hadden. Dat zijn factoren die bijdragen aan een slechte gezondheid, maar niet direct door de zorg opgelost kunnen worden. Als je een diploma en goede baan hebt, dan kan je ook eenvoudiger aan je eigen gezondheid werken. Als we het hebben over klimaat, dan kun je daarnaast ook denken aan hoe virussen nu makkelijk de hele wereld over gebracht worden.

“Innovatie moet beter, zodat zorgverleners meer tijd hebben voor patiënten.”

Het stijgen van temperaturen levert voor mensen met een kwetsbare gezondheid veel gezondheidsschade op. Daarom moet je investeren in voorbereidingen op pandemieën.”

Vaccinaties

Vaccineren is een voorbeeld van hoe je voorkomt dat mensen besmet raken met ziektes. Samen met de VVD diende Paulusma hier een initiatiefwet over in. “De wet regelt dat alleen gevaccineerde kinderen naar de kinderopvang mogen. Ik vind dat het de taak is van de overheid om de kwetsbaarste groepen te beschermen. We willen kinderen beschermen en de vaccinatiegraad in Nederland zo hoog mogelijk hebben. Mensen mogen natuurlijk hun eigen keuze maken, maar samen houden we de opvang veilig voor kinderen. Naast het indienen van deze initiatiefwet roep ik het kabinet op om betere informatie over het nut van vaccineren beschikbaar te stellen voor mensen. Het is onnodig dat bepaalde kinderziekten nu weer de kop opsteken, met alle gevolgen van dien. Terwijl we een zeer succesvol vaccinatieprogramma hebben en tijd moeten nemen voor het verstrekken van de juiste informatie. Het is zorgelijk dat dit kabinet flink bezuinigt op preventie.”

Digitaliseren

Een ander thema waar Paulusma graag meer aandacht voor ziet, is digitalisering. “Op een aantal vlakken is er meer digitalisering nodig in de zorg. Bijvoorbeeld als het gaat om patiëntgegevens. Nu kan je daar als patiënt zelf niet makkelijk bij. Maar ook als je in een ambulance terecht komt, kunnen professionals deze informatie niet inzien. Terwijl dit juist in een ambulance belangrijk is. Het niet hebben van deze informatie kan dan ook fataal zijn. Ook tussen ziekenhuizen zou het uitwisselen van informatie makkelijker moeten zijn. Patiënten moeten hun verhaal nu in het ene ziekenhuis vertellen en vervolgens opnieuw in het volgende ziekenhuis. Digitalisering moet beter, zodat zorgverleners meer tijd hebben voor patiënten. Op het gebied van innovatie en AI zie ik ook potentie. Robots hoeven de zorg niet over te nemen, maar kunnen wel ondersteunen. Bijvoorbeeld bij spreekuren of fysiotherapie-oefeningen. Als laatste zou ik graag zien dat onderzoeksdata beter worden gedeeld binnen Nederland en Europa. Ook de inzet van AI bij diagnostiek kan veel betekenen. Dan zouden we echt grotere stappen kunnen zetten in het werken aan betere geneesmiddelen of een betere behandeling.”

foto Phil Nijhuis

Medisch-ethische kwesties

Nu er een conservatieve wind door Nederland waait, is het belangrijk om een van de meest essentiële D66-waarden te blijven beschermen. “De medisch-ethische kwesties zijn voor mij erg belangrijk. De inzet van mezelf en van de fractie zal elke dag het waarborgen van onze medisch-ethische rechten en waarden zijn. Met een conservatief kabinet zien partijen als de SGP hun kans schoon en ik wil voorkomen dat we teruggaan in de tijd. Het draagvlak voor abortus en euthanasie in Nederland is gelukkig groot, maar laten we dat ook koesteren. Daarnaast zou ik graag meer het gesprek zien over, en dat is ook een medisch-ethisch vraagstuk, de kwaliteit van leven. Geneesmiddelen kunnen patiënten drie maanden extra geven, maar soms met een zwaar ziekbed vol bijwerkingen. Het is ook denkbaar dit niet te doen en zonder die bijwerkingen afscheid te nemen van dierbaren en van het leven. Mensen geven dan vaak aan liever dat laatste te hebben als er ruimte voor een gesprek hierover is. Daarom denk ik dat het zo belangrijk is om dit gesprek hierover te blijven aangaan.”

“Dat zal ik dan ook elke dag blijven doen op het belangrijke thema gezondheid. In de Tweede Kamer en in het land.” ■

In het monumentale pand van het Landelijk Bureau in hartje Den Haag tref ik Anke Buurman-Kuiper en Benjamin Buurman. Allebei zijn ze bijna dag en nacht bezig met D66. En dat naast het ouderschap van twee kinderen Bowie (6) en Vesper (2). Zoals in elke vereniging bloeit er soms iets moois op tussen actieve leden. In dit geval heeft D66 dit koppel gevonden.

tekst Kim de Boom foto Jeroen Mooijman

Waar hebben jullie elkaar ontmoet?

Benjamin: We hebben elkaar ontmoet in 2007 in een Bar-Dancing. Ik stond daar bijna elk weekend plaatjes te draaien. Van Nirvana en Madness tot The Chemical Brothers. Was ik vrij? Dan stond ik op de dansvloer. Daar heeft Anke mij versierd.

Wat doe je binnen D66, en wat is de belangrijkste motivatie om voor D66 actief te zijn?

Anke: Toen ik studeerde ben ik lid van D66 geworden. Bij de voorbereiding van de Gemeenteraadsverkiezingen in 2013 werd ik actief voor de lokale afdeling van Harderwijk. Nog niet op de lijst, maar ik stond vanaf dat moment bij elke debatavond in de bibliotheek en zat jaren in de steunfractie.

Vier jaar later werd ik verkozen als raadslid. Ik zit in mijn tweede termijn, nu als fractievoorzitter. Wat mij drijft is het streven naar kansengelijkheid en vrijheid. In mijn eigen stad is vrijheid, duurzaamheid en kansengelijkheid de afgelopen jaren écht toegenomen. Dat maakt me trots.

Benjamin: Ik was lid van de VPRO, nog niet van een politieke partij. Toen ik in de sliptstream van Anke meeging naar debatavonden werd ik gevraagd om mee te helpen met de campagne. Zo was ik plots de campagneleider en ben ik lid geworden. Met een kleine club zaten we aan de keukentafel snode plannen te maken om nu toch eindelijk de koopzondag op de Veluwe te regelen. We gingen aan de slag. En in gesprek. Deur voor deur. In 2018 maakte ik de stap naar het Landelijk Bureau. Daar heb ik een aantal jaar aan de onlinecampagnes gewerkt. Sinds 2022 ben ik manager van het campagne team en mag ik elke dag werken met professionals die al onze landelijke events organiseren, die werken aan digitalisering, die creatief onze campagnes vormgeven en mensen die helpen om de vereniging te laten groeien.

Zijn jullie het in de politiek altijd met elkaar eens? Wordt de (gemeente-)politiek aan de eettafel besproken?

Anke: We eten met twee kinderen van zes en twee jaar oud, dus je kunt je voorstellen dat de gesprekken aan tafel een iets andere focus hebben. Benjamin eet doordeweeks bijna niet mee. Door de uitzendingen van het Sinterklaasjournaal kan ik het met de kinderen toch stiekem over politiek hebben.

Benjamin: Thuis proberen we onze aandacht zo veel mogelijk aan de kinderen te schenken, daarna aan onszelf. Maar natuurlijk laat ik wel eens wat zien. En Anke oefent haar debatbijdrage als de kinderen op bed liggen. Het is dan heel waardevol om samen voor dezelfde idealen te strijden.

Jullie hebben een gezin met jonge kinderen, hoe combineren jullie dat met het drukke politieke leven?

Anke: Praktisch is anders. We hebben regelmatig 'estafette-woeken'. Dan komt Benjamin thuis uit Den Haag en vertrek ik meteen naar het stadhuis. Als fractievoorzitter in de coalitie zijn er heel wat vergaderavondjes bijgekomen vergeleken met de tijd dat ik raadslid in de oppositie was. Bij een dagje Efteling kan het zomaar zijn dat Benjamin bij Langnek toch even in een call moet.

Benjamin: Qua idealen en drive begrijp je elkaar heel goed en meestal hebben we ook begrip voor elkaar. Je weet waar je het voor doet. Dat de doelen dicht liggen bij wat je als mens belangrijk vindt, helpt.

Anke: Je inzetten voor de samenleving en je idealen vind ik ook een mooi voorbeeld wat we aan onze kinderen meegeven. Onze zoon Bowie voelt zich ook verbonden en bijvoorbeeld echt 'vriend van Rob Jetten', die hij één keer heeft ontmoet. ■

Geen idee? Neem een abonnement

Neem nu een abonnement en ontvang de vernieuwde Idee drie keer per jaar thuis.

Of kies voor een online-abonnement en ontvang het tijdschrift per email. Scan de QR-code of ga naar onderstaande website.

www.neemeenidee.nl

Idee is het onafhankelijk tijdschrift over sociaal-liberale politiek, uitgegeven door de Mr. Hans van Mierlo Stichting. *Idee* publiceert interviews met grote denkers en verdiepende essays over actuele politieke en maatschappelijke vraagstukken die een antwoord vragen vanuit de waarden vrijheid, gelijkheid en democratie. Daarmee draagt *Idee* bij aan het versterken en verspreiden van het sociaal-liberale gedachtegoed.

INTERVIEW

De leerkrachten in Estland zijn tevreden, de leerlingen gemotiveerd. De scholen scoren bovendien het hoogst van alle Europese landen in het internationale PISA-onderzoek. Wat is het geheim van het onderwijssucces van Estland? En wat kan het Nederlandse onderwijs hiervan leren? Idee sprak hierover met de Estse minister van Onderwijs Kristina Kallas.

tekst **Redger Barels, Lucy van Eck en Suzanne van den Eynden**
foto **Ministry of Education and Research of Estonia | Raimo Roht**

H

oe was uw eigen schooltijd?

"Ik ging naar school in de Sovjettijd. Mijn schooltijd was aanvankelijk dan ook helemaal niet leuk. De schoolboeken stonden vol met communistische propaganda, verschrikkelijk. Maar het was ook een tijd van enorme veranderingen, aangezien de Sovjet-Unie tijdens mijn middelbare-schooltijd uiteenviel. De ene dag leerden wij over de geschiedenis van de communistische partij, de volgende dag opeens over de geschiedenis van Estland. Aan die periode heb ik dan ook juist goede herinneringen. De Sovjets waren eindelijk weg en er was hoop op een betere toekomst – een toekomst die wij zelf konden vormgeven."

In een artikel in de Guardian zegt u dat het onderwijssysteem in Estland ouder is dan de staat. Kunt u dat toelichten?

"De Estse gemeenschap stichtte scholen toen Estland in de 17e en 18e eeuw onder Zweeds-Duitse heerschappij viel. Deze scholen brachten een nieuwe Ests-sprekende intellectuele elite voort, die later, in 1918, de onafhankelijke staat Estland stichtte. De staat Estland is dus een direct resultaat van het werk van leraren en schoolhoofden. Verder zaten tijdens de bezettingen door de Sovjet-Unie, tussen 1939 en 1941 en daarna tussen 1944 en 1991, veel leraren in het verzet. In het geheim gaven zij les aan jongeren om de Estse taal en cultuur levend te houden. Veel leraren zijn vanwege hun verzet gestraft, naar de goelag-kampen gestuurd en omgekomen. Vandaag de dag worden deze mensen gezien als nationale helden.

Er is een gezegde in Estland dat luidt: leerkrachten zijn de voedingsbodem van het land. Dat is bij ons letterlijk het geval."

Wat is uw belangrijkste opvatting over het onderwijs?

"Politici moeten zich niet bemoeien met het onderwijs. School is een plek voor wetenschap en kennisoverdracht, niet voor welke ideologie dan ook. Dit is zelfs verankerd in de grondwet en is voor mij heel belangrijk, gezien mijn eigen ervaringen. Het eerste artikel van de Onderwijswet, aangenomen na de val van de Sovjet-Unie in 1991, stelt dat onderwijs op wetenschap gebaseerd moet zijn. Het is een reactie op de communistische ideologie waar Estland onder gebukt ging.

Voor democratische waarden, en over zaken als gendergelijkheid en de acceptatie van verschillende vormen van samenleven moet overigens juist véél aandacht zijn omdat deze onderdeel zijn van onze wetgeving."

Hoe bewaakt u als minister de kwaliteit van het onderwijs, als u zich er verre van moet houden?

"We hebben een nationaal toetsingssysteem om de prestaties van scholen te monitoren. De meeste scholen testen de leerlingen in groep drie en zes. Deze testen zijn vrijwillig, en niet bedoeld om de leerlingen te beoordelen maar om als school en overheid inzicht te krijgen in de mate waarin de leerdoelen zijn behaald. Aan het einde van groep negen maken alle leerlingen een

verplicht eindexamen. Daarvoor moet ieder kind een bepaalde score halen om te kunnen slagen en de leerkrachten hebben dan ook de verantwoordelijkheid om elk kind op dat niveau te brengen. Dit stelt ons in staat om snel in kaart te brengen op welke scholen de prestaties achterblijven."

Hoe verklaart u het succes van het Estse onderwijssysteem?

"Allereerst draagt onze geschiedenis bij aan het besef dat onderwijs cruciaal is voor de sociale en intellectuele ontwikkeling van kinderen. Estse ouders zijn er ten diepste van overtuigd dat onderwijs de belangrijkste investering is die het succes van hun kinderen bepaalt. Ouders verwachten dan ook veel van het onderwijs en zijn erg betrokken bij het leerproces van hun kinderen. Daarnaast delen Esten een diepgevoeld besef dat iedereen, ongeacht waar je vandaan komt of wie je bent, hard moet werken om het eigen leven vorm te geven. Deze ontwikkelingsgerichte houding is een fundamenteel aspect onze cultuur: als je hoog mikt en hard werkt, kom je er.

Tegenover deze hoge verwachtingen staat veel aandacht voor het welzijn van leerlingen. Zo zijn leerkrachten vrij om het curriculum aan te passen aan de individuele behoeften van kinderen en zijn creatieve vakken zoals kunst en muziek vaste onderdelen van het curriculum. Onderzoek laat zien dat dergelijke activiteiten bijdragen aan het verminderen van stress en een fijnere schooltijd."

En als het gaat om de organisatie van het onderwijs?

"Scholen en leraren hebben een grote mate van autonomie. Vanuit de centrale overheid worden budgetten bepaald en uitgedeeld en kaders voor het curriculum geschetst, maar de scholen kunnen bepalen waar het geld aan besteed wordt. De beste pedagogische beslissingen worden immers gemaakt door de mensen die het dichtst bij de kinderen staan. Daarnaast investeert Estland veel in het onderwijs, waaronder in voorscholen."

"Leerkrachten zijn de voedingsbodem van ons land."

Scholen in Estland geven veel minder cijfers dan Nederlandse scholen. Waarom is dat?

"Kinderen leren niet doordat ze een cijfer krijgen, maar doordat ze gerichte feedback krijgen. Cijfers dragen niet bij aan kennis, ze geven alleen maar een oordeel. Daarom kiezen wij voor een andere vorm van feedback geven en in Estland maken we daarvoor veel gebruik van AI. Dat betekent niet dat elk kind een iPad krijgt! Maar AI is uitstekend in staat om met leerlingen het gesprek aan te gaan en ze te laten weten wat ze goed doen, en waar ze nog aan moeten werken. Natuurlijk kan AI nooit het echte onderwijzen vervangen – dat moet door de leerkracht gebeuren, die ook altijd moet toezien op de inzet van AI. Maar het kan uitstekend fungeren als assistent van de leerkracht." ■

Dit is een sterk verkorte versie van het interview met Kristina Kallas uit de *Idee* van november 2024

Wil je het volledige interview lezen plus nog meer verdieping en verbreding van het sociaal-liberalisme?

Neem dan een abonnement op Idee:

Ik wens iedereen fijne feestdagen samen met vrienden en familie. Laten we in het nieuwe jaar blijven werken aan een veilige wereld, waarin we autoritaire leiders aanpakken en de veiligheid op het Europees continent waarborgen. Op naar 2025!

Jan Paternotte

Voor het nieuwe jaar wens ik goede gezondheid voor iedereen. En dat het daarbij niet uitmaakt waar je woont of hoeveel je verdient. Iedere Nederlander heeft recht op een zo gezond mogelijk leven. Maak er een warme decemberperiode van.

Wieke Paulusma

Mijn kerstwens is dat we samen blijven strijden voor hoop en optimisme. De toenemende polarisatie doet ons soms vergeten hoe belangrijk het is om elkaar perspectief te bieden. Laten we samen werken aan een eerlijke wereld voor iedereen.

Mpanzu Bamenga

Wat was het een bijzonder jaar. Een nieuwe fractie, een nieuw kabinet. Maar bovenal: een strijdbaar D66. Ik wens iedereen een gelukkig 2025.

Hans Vijlbrief

Ik wens iedereen veel rust en ruimte toe, of je nu werkt of woont in of rondom een AZC, boer, boswachter of natuurliefhebber bent. Laten we samen zorgen voor échte oplossingen in het nieuwe jaar.

Anne Marijke Podt

2025 staat voor de deur. Onze Tweede Kamerleden hebben speciaal voor de lezers van de Democraat een kerstwens achtergelaten.

De donkere dagen in december, de tijd van het jaar om samen te komen met familie en vrienden. Een veilige samenleving waarin iedereen zich beschermd voelt, is daarbij onmisbaar. Daar blijf ik elke dag aan werken. Op naar het nieuwe jaar!

Hanneke van der Werf

Geniet van samenzijn tijdens de laatste dagen van het jaar. In het nieuwe jaar gaan we door met het beschermen van onze democratische rechtsstaat. Laten we samen blijven staan voor rechtvaardigheid, zodat iedereen ook in 2025 gelijkwaardig kan leven.

Joost Sneller

We kijken terug op een bewogen jaar. Juist in deze tijd hebben we behoefte aan bezinning en samenzijn. Geniet van de feestdagen. Op naar een mooi nieuwjaar!

Rob Jetten

Mijn kerstwens is dat we de leescrisis écht aanpakken. Te veel kinderen missen de basisvaardigheden in lezen en schrijven om zich te kunnen ontwikkelen. Laten we alles op alles zetten om dit aan te pakken.

Ivana Roodererk

Kerstwensen

D66'ERS, EEN STIP OP DE HORIZON ZETTEN

foto **Polle Willemsen**

'Wie visie wil, moet naar de oogarts.' Het waren de woorden van de oud-premier waar we allemaal stiekem naar terugverlangen. De huidige politieke top lijkt deze woorden goed te hebben begrepen. Het kabinet kenmerkt zichzelf door kortetermijnredeneringen. Problemen oplossen levert namelijk minder stemmen op dan het benoemen van de puinhoop die door iedereen behalve jijzelf is gecreëerd.

Dit vingerwijzen geldt ook voor de oppositie, waar elke partij het hardst roept dat de fout echt bij de ander ligt. Het probleem is alleen dat polarisatie niet bestreden kan worden met polarisatie. Als de volledige samenleving overheerst wordt door het debat tussen de hardste schreeuwers, moet daar een positief verhaal tegenover worden geplaatst. Een verhaal waar mensen in willen geloven, in plaats van het verhaal dat hen slechts minder angst aanjaagt. Zo krijgen mensen het gevoel dat er een mooiere wereld mogelijk is, ook als dit nog lang duurt.

Ook voor D66 zou de hoopvolle stip op de horizon het kompas moeten zijn. Bij oprichting presenteerde de partij zich als revolutionair. Een partij die niet makkelijk te kisten is. Een partij die droomt van een gelijkwaardige en vrije toekomst, juist ook als die nu niet realistisch is. Niet voor niets loopt D66 voorop in de strijd voor kwalitatief en inclusief onderwijs, medische ethiek en rechtvaardig klimaatbeleid. Een verhaal van hoop loopt het risico ondergesneeuwd te raken door de waan van de dag, kritiek van zelfbenoemde realisten of een boze tweet die direct aandacht vraagt.

Dit zou ons niet klein moeten krijgen, maar juist aan moeten sporen om ons verhaal te blijven vertellen. Niet alleen door het verhaal te labelen. Maar juist door een toekomstbeeld te schetsen van een samenleving met een sterke sociale basis waarin iedereen zijn eigen leven vorm kan geven. Zet een verhaal tegenover alle haat en polarisatie dat mensen verbindt en waar mensen enthousiast van worden. Dan heb je niet alleen een redelijke boodschap, maar ook een écht alternatief. ■

Frouke van Dam, landelijk voorzitter Jonge Democraten (JD). De JD is een onafhankelijke groep politieke jongeren die zich binnen en buiten D66 inzet om kansen voor jongeren te realiseren en te garanderen. jongedemocraten.nl

MijnD66: Ledenportaal

Een adreswijziging doorgeven? Aan- of afmelden voor een nieuwsbrief of thema-afdeling? Ga naar MijnD66.nl en beheer je eigen gegevens en voorkeuren. Is jouw emailadres (tevens je gebruikersnaam) gewijzigd? Stuur een mail naar: ledenadministratie@d66.nl

landelijk congres

Het volgende congres is op zaterdag 12 april 2025. Elk lid krijgt voor elk landelijk congres een uitnodiging (per e-mail) toegestuurd. Meer info: d66.nl/congres

meedoen | meedenken

Met onze campagnes, bij jouw lokale afdeling of in een landelijke thema-afdeling of interessegroep: d66.nl/meedoen

donatie | schenken | nalaten

Wil je D66 financieel extra steunen? Informatie over (eenmalig) doneren, (fiscaal aantrekkelijk) schenken en nalaten vind je hier: d66.nl/schenken

D66 Internationaal

Meer weten over ons internationale netwerk? Kijk op: d66.nl/internationaal Mede-D66'ers in het buitenland vind je via: d66.nl/buitenland

Mr. Hans van Mierlo Stichting

De Van Mierlo Stichting (VMS) is het onafhankelijke wetenschappelijk bureau van D66. Meer informatie over haar activiteiten, onderzoeken en publicaties (zoals tijdschrift *Idee*): d66.nl/vanmierlostichting

algemene informatie

(Landelijk Bureau D66)
info@d66.nl | 070 356 60 66

politiek inhoudelijke vragen

(Tweede Kamerfractie D66)
WhatsApp: 06 11 91 25 48
Mail: kamervraag@d66.nl

Marcelle Hendrickx viert dit jaar haar tienjarig jubileum als wethouder in Tilburg. Ze heeft gezondheid en cultuur in haar portefeuille. De wethouder kijkt met trots terug, maar heeft grote zorgen over de 'minachting' van het kabinet voor kunst en cultuur.

Het is een bijzonder jubileum. Kun je een hoogtepunt noemen?

Meer dan tien jaar D66 als grote partij in het college leverde duurzame investeringen op in het maatschappelijk, culturele en sociaaleconomische kapitaal. Eén van 'mijn' hoogtepunten is de realisatie van de LocHal, verkozen tot mooiste gebouw van de wereld. Het huisvest ook een van de beste bibliotheken van de wereld, met een druk sociaal en cultureel programma.

Wat zijn je wapenfeiten op het gebied van kunst en cultuur?

Ik denk dat mijn grootste wapenfeit toch is dat ik de stad weer een cultureel en artistiek gezicht heb gegeven. In 2015 startten we met een langjarig investeringsprogramma voor onze Stad van Makers. Een naam die het DNA van Tilburg zo mooi samenvat. Het makerschap kenmerkt namelijk niet alleen de kunst en cultuursector, maar ook een groot deel van onze stedelijke economie. Nu, in 2024, staat er een stevige brede sector met (inter)nationale kwaliteit die ook politiek niet ter discussie staat.

Wat zijn de negatieve effecten van het nieuwe beleid van het rijk voor de cultuursector?

"Het samenspel van verschillende voorstellen, zoals de korting op gemeentelijke subsidies, leidt onherroepelijk tot een verschraling van het cultureel aanbod. En dat raakt iedereen. Kaartjes worden duurder en een publiek-private financieringsmix van grote culturele projecten is ook onaantrekkelijker. Gelukkig hebben we met succes verzet tegen de btw-verhoging. De bijdrage die de cultuursector levert aan de economie en ons welbevinden is groot. En dan moeten we ook nog besparen op de zorg. Ik mis de logica en proef de minachting voor kunst en cultuur."

Welke tegenmaatregelen kan de gemeente treffen in Tilburg?

Als er niks verandert, zal elke gemeente op basis van haar begroting en de bestaande culturele infrastructuur keuzes moeten maken. Wellicht moeten we lokaal compenseren, zodat cultuur ook voor mensen met een kleine portemonnee betaalbaar blijft. Tilburg is gelukkig een stad met een gezonde financiële huishouding. ■